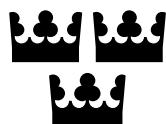

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statens budget för 2018

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag.....	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	9
3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	11
3.1 Omfattning.....	11
3.2 Utgiftsutveckling	11
3.3 Skatteutgifter.....	12
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	13
3.5 Resultatredovisning.....	13
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	13
3.5.2 Resultat.....	13
3.5.3 Analys och slutsatser	27
3.6 Politikens inriktning	29
3.7 Förslag till regeländring.....	31
3.7.1 Höjt barnbidrag	31
3.8 Budgetförslag.....	32
3.8.1 1:1 Barnbidrag.....	32
3.8.2 1:2 Föräldraförsäkring.....	33
3.8.3 1:3 Underhållsstöd.....	35
3.8.4 1:4 Adoptionsbidrag.....	37
3.8.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	37
3.8.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	38
3.8.7 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	39
3.8.8 1:8 Bostadsbidrag.....	40

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	12
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	12
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	12
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	13
Tabell 3.5	Antal individer 0–64 år som bor i hushåll med barn, uppdelat på hushållstyp och bakgrund, 2016	14
Tabell 3.6	Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar, relativt och absolut mått, 2016.....	19
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag	32
Tabell 3.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1.1 Barnbidrag.....	33
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring	33
Tabell 3.10	Anslagets komponenter	34
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring	35
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd	35
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Underhållsstöd	36
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag	37
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Adoptionsbidrag.....	37
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd	37
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	38
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn.....	38
Tabell 3.19	Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2016, prognos 2017-2020	39
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	39
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår	39
Tabell 3.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	40
Tabell 3.23	Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag	40
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bostadsbidrag	41

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2021	14
Diagram 3.2	Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2016	15
Diagram 3.3	De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, 2016.....	16
Diagram 3.4	Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2011–2016	17
Diagram 3.5	Andelen hushåll med barn som lever med låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2016	18
Diagram 3.6	Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år, absolut mått, 2011–2016	19
Diagram 3.7	Familjeekonomiska stödens effekt på låg ekonomisk standard, absolut mått, prognos 2016	20
Diagram 3.8	Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15–74 år med hemmavarande barn under 19 år, 2006–2016.....	21
Diagram 3.9	Utbetald föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016	23
Diagram 3.10	Utbetald tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016.....	23
Diagram 3.11	Antal mottagare av bostadsbidrag, 2010–2016.....	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.7.1),
2. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Barnbidrag	31 607 039
1:2 Föräldraförsäkring	42 958 598
1:3 Underhållsstöd	2 861 850
1:4 Adoptionsbidrag	23 284
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	977 800
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	4 264 510
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 366 900
1:8 Bostadsbidrag	4 526 437
Summa	94 586 418

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 3 och 5 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

3 §

Allmänt barnbidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden för varje barn från och med månaden efter barnets födelse.

Allmänt barnbidrag lämnas med 1 250 kronor i månaden för varje barn från och med månaden efter barnets födelse.

5 §¹

Förlängt barnbidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden från och med kvartalet efter den tid som anges i 4 § för ett barn som går i

Förlängt barnbidrag lämnas med 1 250 kronor i månaden från och med kvartalet efter den tid som anges i 4 § för ett barn som går i

1. grundskolan, sameskolan, eller internationell skola på grundskolenivå, eller

2. grundsärskolan, gymnasiesärskolan eller specialskolan.

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2011:1091.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner:¹

Generella bidrag

- barnbidrag
- adoptionsbidrag

Försäkring

- föräldraförsäkring
- barnpension och efterlevandestöd till barn
- pensionsrätt för barnår

Behovsprövade bidrag

- bostadsbidrag
- underhållsstöd
- vårdbidrag för funktionshindrade barn

Samhällets stöd till hushåll inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn redovisas i huvudsak på statens budgets utgifts-sida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av skatteutgifter. Den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel redovisas som en skatteutgift under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och

barn, eftersom familjer med barn är en viktig målgrupp för detta stöd.

Exempel på statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljer är studiehjälpen under utgiftsområde 15 Studiestöd, samt maxtaxan inom förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet blev 86 miljarder kronor och var därmed ca 1 miljard kronor (1,2 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Utgifterna för anslaget föräldraförsäkring och anslaget bostadsbidrag blev lägre än beräknat. För 2017 beräknas utgifterna bli 88,5 miljarder kronor. Det är ca 840 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2016 beräknas utgifterna för 2017 bli 2,4 miljarder kronor högre.

Av utgifterna för de familjeekonomiska stöden år 2016 utgjorde försäkringsförmånerna mer än hälften av utgifterna, ca 48,7 miljarder kronor. De generella bidragen utgjorde ca 26,4 miljarder kronor och de behovsprövade bidragen ca 11 miljarder kronor.

¹ I socialförsäkringsbalken skiljer sig indelning och terminologi något från ovanstående.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Barnbidrag	26 349	27 347	27 280	31 607	32 938	33 495
1:2 Föräldraförsäkring	40 533	41 592	41 371	42 959	44 690	46 455
1:3 Underhållsstöd	2 643	2 690	2 662	2 862	2 893	2 811
1:4 Adoptionsbidrag	11	32	16	23	23	23
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	910	1 048	932	978	1 012	1 042
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	3 760	4 070	4 055	4 265	4 568	4 863
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 238	7 468	7 468	7 367	7 710	8 006
1:8 Bostadsbidrag	4 662	5 140	4 761	4 526	4 662	4 751
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	86 106	89 387	88 546	94 586	98 496	101 447

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	89 491	89 491	89 491
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 921	5 070	5 177
Varav BP18	3 725	4 736	4 843
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 179	2 380	3 472
Volymer	-5	1 555	3 307
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18			
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	94 586	98 496	101 447

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	94 586
Summa ramnivå	94 586

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98).

Den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel utgör en skatteutgift som redovisas under utgiftsområde 12, se Tabell 3.4. Detta för att en viktig målgrupp för nedsättningen är familjer med barn.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	28 710	29 730
Totalt för utg. omr 12	28 710	29 730

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98)

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap. (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16: 88).

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnafödandet,
- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- barnhushåll med låg ekonomisk standard,
- de familjeekonomiska stödets betydelse för hushållens inkomster,
- föräldrarnas arbetskraftsdeltagande,
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur familjepolitiken bidrar till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.² Som underlag till beräkningarna har utfall för 2015 använts, framskrivet till 2016 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns. Värdena från 2016 är därmed en prognos. I bedömningen vägs även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

För området administration används Försäkringskassans indikatorer och bedömningsgrunder.

Den ekonomiska familjepolitiken ska ses i ett större sammanhang. Utvecklingen inom olika utgiftsområden ger gemensamt förutsättningar och möjligheter som påverkar barnfamiljernas ekonomiska välfärd. Utöver de ekonomiska stöd som redovisas i detta avsnitt finns det andra faktorer som har betydelse för barnfamiljernas ekonomi såsom reallöneutveckling, transfereeringar, skatter och subventioner utanför den ekonomiska familjepolitiken. Exempel på det senare är subventionerad förskola och fritidshem samt hälso- och sjukvård. Utvecklingen på arbetsmarknaden har avgörande betydelse för familjernas inkomster och förutsättningar att kombinera arbetsliv och familjeliv, vilket påverkar arbetskraftsdeltagandet för kvinnor och män.

3.5.2 Resultat

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av barnhushållens sammansättning och barnafödande. Därefter beskrivs barnhushållens ekonomi och utvecklingen för barnfamiljer med låg ekonomisk standard samt hur de familjeekonomiska stöden bidrar till att öka barnfamiljernas ekonomiska standard. I avsnittet beskrivs även hur den ekonomiska familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap, administrationen av

² Försäkringskassan, Svar på regeringsuppdrag (dnr S2017/03537/FST)- Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken

stöden och påverkan av internationellt samarbete.

Barnhushåll ser olika ut

I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som i olika utsträckning berörs av den ekonomiska familjepolitiken. Antalet barn i åldrarna 0–17 år uppgår till drygt två miljoner. I en genomsnittlig barnfamilj finns det 1,8 barn.

Av Tabell 3.5 framgår antal individer i åldern 0–64 år uppdelat på hushållstyp. En uppdelning mellan olika hushållstyper och mellan hushåll där föräldrarna har svensk eller utländsk bakgrund är relevant för att synliggöra skillnader i förutsättningar mellan grupperna. Storleken på de olika grupperna skiljer sig åt vilket också är relevant vid jämförelser över tid av t.ex. inkomster.

Tabell 3.5 Antal individer 0–64 år som bor i hushåll med barn, uppdelat på hushållstyp och bakgrund, 2016

Hushållstyp	Antal
Sammanboende med barn, svensk bakgrund	2 632 169
Sammanboende med barn, svensk och utländsk bakgrund	514 084
Sammanboende med barn, utländsk bakgrund	704 879
Ensamstående med barn, svensk bakgrund	473 090
-Kvinnor	343 242
-Män	129 848
Ensamstående med barn, utländsk bakgrund	224 043
-Kvinnor	174 484
-Män	49 560

Anm: Svensk bakgrund avser inrikes född med minst en inrikes född förälder. Utländsk bakgrund avser utrikes född eller inrikes född men med två utrikes födda föräldrar.
Källa: Försäkringskassan.

I tre av fyra barnfamiljer är föräldrarna sammanboende. Den resterande fjärdedelen består av familjer med ensamstående föräldrar, oftast en ensamstående mamma, samt ombildade familjer med gemensamma barn. Yngre barn har i mycket högre grad sammanboende föräldrar än vad äldre barn har.

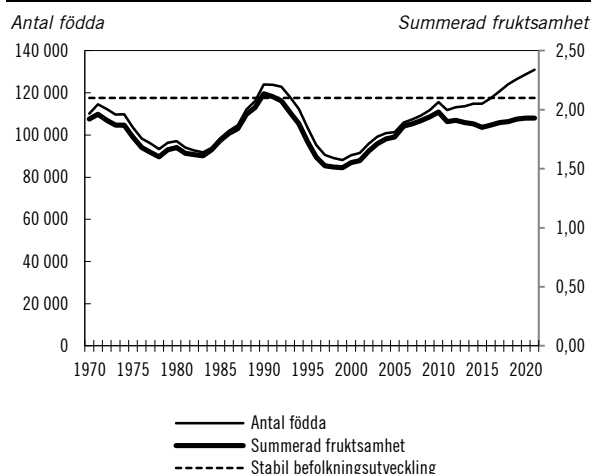
Bland barn till särlevande föräldrar har sedan mitten av 1980-talet det växelvisa boendet, där barnet bor stadigvarande hos båda föräldrarna, ökat kraftigt. För närvarande bedöms ca 35 procent av alla barn till särlevande föräldrar bo växelvis (SCB, Olika familjer lever på olika sätt, Demografisk rapport 2014:1).

De uppgifter om barns boende som finns tillgängliga i inkomststatistiken grundar sig på folkbokföringen, vilket påverkar hur barns och föräldrars ekonomiska standard kan mätas. Föräldrar som inte har barnet folkbokfört hos sig anges inte heller vara ett barnhushåll trots att barnet i vissa fall bor där halva tiden.

Barnafödandet ökar

Antalet födda barn i Sverige har ökat de flesta år sedan 2000, vilket framgår av Diagram 3.1. Under 2016 föddes 117 400 barn. Antalet födda barn förväntas enligt SCB:s prognos att fortsätta öka de kommande åren. Som en följd av befolkningens åldersstruktur beräknas antalet födda barn vara stort 2021, ca 131 900 barn. Detta beror på att de stora kullarna födda runt 1990 beräknas få barn omkring den tidpunkten.

Diagram 3.1 Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2021

Anm: Prognos 2017–2021
Källa: SCB.

För att behålla en stabil befolkningsutveckling (utan invandring) behöver den summerade fruktsamheten uppgå till 2,1 barn per kvinna. Summerad fruktsamhet är ett mått som anger hur många barn som en kvinna i genomsnitt skulle föda under sin fruktsamma period utifrån fruktsamheten som gäller i regionen när beräkningen görs. Under 2016 var nivån 1,87 barn per kvinna, vilket är något högre än året före. Den summerade fruktsamheten väntas öka något de kommande åren och nå upp till 1,93 barn per kvinna 2021.

Den summerade fruktsamheten i Sverige är i dag bland de högsta i Europa enligt Eurostat.

Genomsnittet för länderna inom EU var 1,58 för 2015. Frankrike och Irland ligger högst med 1,96 respektive 1,92 barn. Lägst i Europa ligger Portugal med 1,31 samt Polen och Cypern med 1,32 barn per kvinna.

Det finns flera faktorer som påverkar ett lands födelsetal. Institutionella faktorer såsom arbetsmarknadsanknytning, anställningsform och arbetsinkomst har betydelse för barnfödande. Sveriges relativt höga födelsetal anses till stor del bero på den generösa familjepolitiken och möjligheten att förena familj med förvärvsarbete.

En annan faktor som påverkar antalet barn och även barnafödande är invandring. Under 2014 och 2015 kom ett stort antal asylsökande till Sverige jämfört med tidigare år. Under 2016 var antalet asylsökande markant lägre och åter i nivå med åren före 2014. En stor andel av de nyanlända som har kommit under de senaste åren är i fertil ålder vilket väntas medföra ytterligare ökning av antalet födda barn framöver och ger möjlighet att nå nivån för stabil befolkningsutveckling.

Utgifterna ökar över tid

I takt med att antalet födda barn och det totala antalet barn i befolkningen ökar så ökar också utgifterna inom den ekonomiska familjepolitiken. Antalet födda barn får direkta effekter, t.ex. för barnbidrag och föräldrapenning. Den fortsatta ökningen av barn i befolkningen beräknas medföra fortsatta ökning av utgifterna under de kommande åren.

Utgifterna för förmåner till familjer beräknas dessutom öka till följd av att fler barn har beviljats uppehållstillstånd de senaste åren. Nyanlända familjer med barn, nyblivna föräldrar, unga vuxna eller ensamkommande barn och unga som har beviljats uppehållstillstånd har rätt till bostadningsbaserade socialförsäkringsförmåner, såsom barnbidrag eller bostadsbidrag om de anses bosatta i Sverige.

En annan faktor som påverkar utgifterna är konjunkturen och barnhushållens möjligheter till försörjning. Stigande lönenivåer påverkar utgifterna för inkomstgrundade förmåner som exempelvis föräldrapenning på sjukpenningnivån och tillfällig föräldrapenning. Nyanlända familjers möjlighet till arbete och försörjning kommer också att påverka behovet av behovsprövade förmåner som t.ex. bostadsbidrag. Hushållens sammansättning och andelen ensamståendehus-

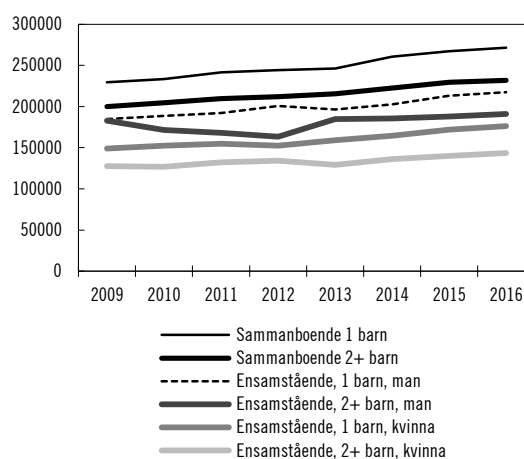
håll med barn kan också påverka utgifterna för exempelvis bostadsbidrag och underhållsstöd.

Barnhushållens ekonomi har stärkts

Barnhushållens ekonomiska standard, mätt som real disponibel inkomst per konsumtionsenhet dvs. ett särskilt mått för varje medlem i bostadshushållet, har i genomsnitt ökat för samtliga typer av barnhushåll jämfört med situationen 2009. Förändringen har dock varit olika stor för olika hushållstyper. För sammanboendehushållen redovisas inte denna statistik uppdelad på kön eftersom alla individer i ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

Diagram 3.2 Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2016

Kronor, 2016 års penningvärde

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.2 illustrerar skillnaden mellan olika typer av hushåll utifrån disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Även om alla hushållstyper i genomsnitt har fått en högre inkomst över tid finns det stora nivåskillnader i den ekonomiska standarden mellan olika hushållstyper. Skillnaderna mellan olika hushållstyper har också ökat över tid. Ensamstående kvinnor och män med barn har under perioden 2009–2016 i genomsnitt en lägre medianinkomst än sammanboendehushåll med barn. Ensamstående kvinnor med barn är den hushållstyp som i genomsnitt har den lägsta disponibla inkomsten och antalet barn i hushållet påverkar nivån negativt. Fler barn innebär en större försörjningsbörda, vilket påverkar nivån på den disponibla inkomsten när den mäts per konsumtionsenhet. Detta gäller dock främst

nivån på disponibel inkomst för ensamstående kvinnor.

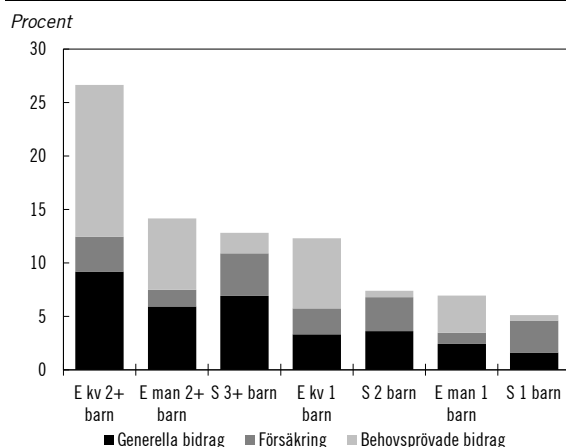
Jämfört med ensamstående män med barn har ensamstående kvinnor med barn i genomsnitt ett lägre arbetskraftsdeltagande, då fler arbetar deltid, vilket är en anledning till skillnaderna i disponibel inkomst mellan ensamstående föräldrar. Dessutom har kvinnor i genomsnitt lägre lön än vad män har.

Försäkringskassan har i svar på regeringsuppdrag (S2017/03537/FST) med hjälp av SCB skattat medianen för den disponibla inkomsten för ensamstående med barn efter att hänsyn tagits till barn som bor växelvis. Generellt sett minskar skillnaderna något mellan hushållstyperna i dessa analyser eftersom försörjningsbördan för växelvist boende barn delas upp över flera hushåll. De övergripande resultaten förändras dock inte nämnvärt efter att dessa skattningar har gjorts. Resultaten visar dock att det inom gruppen ensamstående med barn finns stora skillnader mellan olika grupper beroende på om barnen är fullt boende barn, växelvist boende barn eller en kombination av dessa.

Den ekonomiska familjepolitikens betydelse för barnhushållens ekonomi

Det är inte bara inkomsternas nivå och utvecklingen över tid som skiljer sig åt mellan olika hushållstyper. Även inkomsternas sammansättning varierar, exempelvis gällande hur stor andel av inkomsterna som består av transfereringar från samhället.

Diagram 3.3 De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, 2016.

Anm: Sammanboendehushåll förkortas S och ensamståendehushåll förkortas E.
Källa: Försäkringskassan.

De familjeekonomiska stödens betydelse för barnfamiljernas inkomster ökar med antalet barn

i hushållet. Av den disponibla inkomsten för samtliga barnhushåll kommer i genomsnitt knappt nio procent från de familjeekonomiska stöden.

Diagram 3.3 visar hur stor andel av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet som utgörs av olika familjeekonomiska stöd. Familjestöden utgör en större andel av hushållens disponibla inkomst för ensamstående kvinnor och män med barn än för sammanboende med barn. För 2016 beräknas exempelvis ca 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående kvinnor med två eller flera barn utgöras av olika former av familjeekonomiska stöd. För ensamstående män med två eller flera barn beräknas denna andel till 14 procent. För ensamstående kvinnor med ett barn beräknas ca 12 procent av den disponibla inkomsten utgöras av olika familjeekonomiska stöd. För motsvarande grupp män beräknas denna andel till ca 7 procent.

För sammanboendehushåll med tre barn eller fler kommer ca 13 procent av den disponibla inkomsten från olika familjeekonomiska stöd.

De behovsprövade bidragen, exempelvis bostadsbidraget, har störst betydelse för ensamstående föräldrar med barn medan försäkringsförmånerna utgör en större andel för sammanboendehushållen. De generella bidragens betydelse ökar med antalet barn i hushållet oberoende av hushållstyp.

För ensamståendehushåll ökar de behovsprövade stödens andel av den disponibla inkomsten något jämfört med det föregående året. De familjeekonomiska stödens andel av den disponibla inkomsten har dock minskat för samtliga barnhushåll de senaste åren, i synnerhet för ensamstående. Det beror delvis på att bidragsbeloppen inte har ökat i samma takt som lönerna. Sammantaget kommer en allt större andel av hushållens inkomster kommer från arbete och inkomstslaget kapital.

Ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer

Regeringen anser att det är av särskild vikt att följa utvecklingen för barnhushåll med låg ekonomisk standard. Ur ett barnrättsperspektiv har frågan stor betydelse. Det är också en viktig aspekt sett till regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregationen.

En vanlig orsak till att barn lever i hushåll med ekonomisk utsatthet är att föräldrarna saknar

arbete eller endast har en förgymnasial utbildning och därmed har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. De samlade insatserna, exempelvis på områdena arbetsmarknad och utbildning samt stöden inom den ekonomiska familjepolitiken och socialpolitiken, bidrar till att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer. De skattningar om låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på data som i sin tur utgör beräkningar av hushållens och individernas ekonomiska resurser. De hushåll vars inkomster ligger under en viss gräns betraktas som hushåll med låg ekonomisk standard.

Mått på låg ekonomisk standard – absoluta och relativa mått

Den inkomstgräns som väljs för att beskriva låg ekonomisk standard kan vara absolut eller relativ. En absolut inkomstgräns innebär att det finns en på förhand bestämd gräns som inte ändras sig över tid (förutom efter pris-utveckling). En relativ inkomstgräns förändras däremot i takt med att medianinkomsten ändras. I diagrammen och tabellerna i detta avsnitt presenteras resultaten utifrån dels ett relativt mått, dels ett absolut mått.

Det relativa måttet visar andelen hushåll med inkomster under 60 procent av medianinkomsten. För det relativa måttet på låg ekonomisk standard varierar inkomstgränsen över tid. I en lågkonjunktur sänks gränsen för ekonomisk utsatthet om medianinkomsten sjunker, vilket kan bli fallet när fler blir arbetslösa. Även om många av de med lägst ekonomisk standard då lever på en reellt oförändrad inkomstnivå kan resultatet bli att andelen med relativt låg ekonomisk standard minskar i takt med att ekonomin i landet försämras. I en konjunkturuppgång kan resultatet bli det omvända, dvs. att det ekonomiska uppsvinget leder till att fler hamnar under gränsen för låg ekonomisk standard, trots att någon förändring av denna grupps reala inkomster inte behöver ha skett. Det absoluta måttet utgår från 2011 års relativa gräns och skrivs sedan upp med utvecklingen av konsumentprisindex.

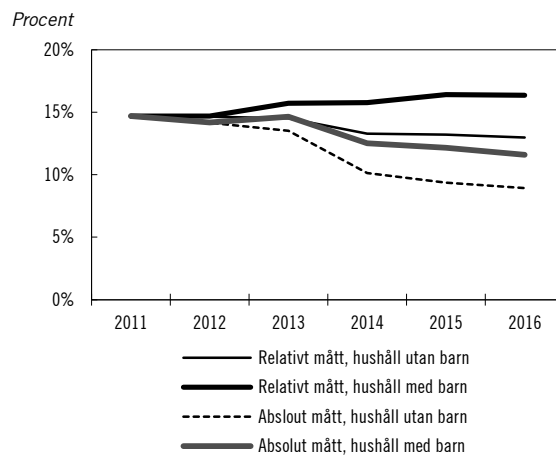
När utvecklingen av andelen hushåll med låg ekonomisk standard studeras beror resultaten i stor utsträckning på vilket mått som används. De olika måtten har för- och nackdelar och

genom att redovisa resultat baserat på flera, kompletterande mått ges en mer nyanserad bild av hur andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard förändras över tid. Det finns också svårigheter med att mäta hushållens ekonomiska standard, framför allt för dem med låga inkomster och för de hushåll med barn som bor växelvist hos båda föräldrarna.³

Barnhushåll med låg ekonomisk standard

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard 2016 uppgår med det relativa måttet till 16 procent. Motsvarande andel är 12 procent med det absoluta måttet. Det mått som används för låg ekonomisk standard har avgörande betydelse både för nivån och för förändringen över tid, se diagram 1.4. Andelen med låg ekonomisk standard enligt det absoluta måttet har minskat, vilket förklaras av att medianen för den disponibla inkomsten under perioden har ökat mer än inflationen.

Diagram 3.4 Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2011–2016

Källa: Försäkringskassan.

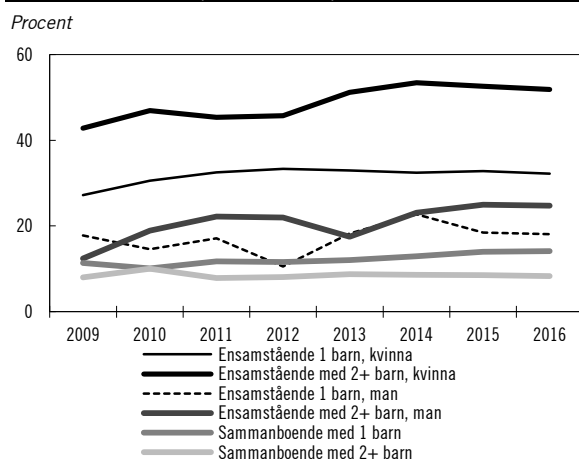
³ Registrerade årsinkomster är svårtolkade eftersom de inte omfattar exempelvis ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll. Inte heller inkomster från arbete utanför den reguljära arbetsmarknaden ingår. Personer kan även välja att tillfälligt sänka sina inkomster i samband med studier, föräldraledighet. Personer kan även avstå från att söka bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd trots att deras inkomst indikerar att de skulle kunna vara berättigade till dessa, vilket kan tyda på att de har tillgångar. För många näringsidkare mäter inkomststatistiken inte den ekonomiska standarden särskilt väl.

Av Diagram 3.4 framgår att andelen hushåll med låg ekonomisk standard är olika stor för hushåll med respektive utan barn. Genom diagrammet åskådliggörs också skillnader i de två måtten. Inom de olika hushållstyperna finns det också stora skillnader i andelen föräldrar med låg ekonomisk standard, vilket beskrivs i kommande avsnitt.

Ensamstående med barn har oftare låg ekonomisk standard än andra hushåll

Låg ekonomisk standard är ofta förknippat med stor försörjningsbörda. Hushåll med många barn har också i genomsnitt oftare låg ekonomisk standard. Särskilt känsliga för stor försörjningsbörda är hushåll med en ensamstående förälder.

Diagram 3.5 Andelen hushåll med barn som lever med låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2016

Källa: Försäkringskassan.

Av Diagram 3.5 framgår utvecklingen av låg ekonomisk standard för olika hushållstyper över tid för åren 2009–2016 mätt med det relativa måttet. För vissa av grupperna är andelen hushåll med låg ekonomisk standard konstant och förändringarna små. Andelen sammanboendehushåll med ett barn och med låg ekonomisk standard uppgår till ca 8 procent både 2009 och 2016. För sammanboendehushåll med två eller fler barn har andelen ökat från ca 11 procent 2009 till ca 14 procent 2016.

Ensamstående kvinnor med barn utmärker sig med en betydligt högre andel i ekonomisk utsatthet över hela perioden, och för kvinnor med två barn eller fler ökar nivån något jämfört med 2011. År 2016 levde ca 52 procent i denna grupp med låg ekonomisk standard.

För ensamstående män är dock inte antalet barn lika avgörande för låg ekonomisk standard

som för ensamstående kvinnor. Andelen ensamstående män med låg ekonomisk standard är betydligt färre till antalet, och nivån är relativt konstant för de med ett barn. För ensamstående män med två barn eller fler är antalet ännu färre och andelen skiljer sig därmed i större utsträckning mellan olika år.

När hänsyn tas till växelvist boende barn är skillnaderna mellan de aggregerade grupperna små, för t.ex. ensamstående kvinnor sjunker andelen med låg ekonomisk standard från 52 procent till 49 procent. Inom gruppen ensamstående med barn är dock skillnaderna stora beroende på i vilket omfattning barnen är bosatta hos den ensamstående föräldern. Av ensamstående kvinnor med enbart fullt boende barn lever ca 51 procent med låg ekonomisk standard medan motsvarande andel för en ensamstående kvinna med växelvist boende barn är ca 16 procent. Även för ensamstående män med barn skiljer sig andelen som lever med låg ekonomisk standard mellan ca 28 procent för dem med endast fullt boende barn och ca 13 procent vid enbart växelvis boende barn.

Sammantaget löper hushåll med ensamstående kvinnor eller män större risk att ha relativt låg ekonomisk standard eftersom det vanligen enbart finns en löneinkomst i hushållet. Hushåll med en löneinkomst löper en större risk för ekonomisk utsatthet vid t.ex. sjukdom eller arbetslöshet. Fler kvinnor än män har sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning, se vidare utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Det faktum att en del av de familjeekonomiska stöden utgörs av belopp som inte är indexerade eller följer prisutvecklingen, gör att den disponibla inkomsten för ensamstående med barn halkar efter i tider av positiv reallöneutveckling. Inkomsterna i dessa hushåll utgörs nämligen i högre grad av familjeekonomiska stöd. I en rapport av ISF om utvecklingen av socialförsäkringsförmåner sedan 1990-talet (ISF 2014:4) anges även att konstanta nivåer kan få fördelningspolitiska konsekvenser, främst för personer med svag förankring på arbetsmarknaden.

Barnhushåll där föräldrarna är utrikes födda har oftare låg ekonomisk standard än andra hushåll

Barnhushåll där någon förälder är utrikes född har betydligt högre risk för låg ekonomisk standard än hushåll där föräldrarna är födda i Sverige. Under 2016 var nästan 29 procent av de

ensamstående föräldrarna utrikes födda. Andelen kvinnor bland de utrikes födda ensamstående föräldrarna var 82 procent medan andelen män var 18 procent.

Tabell 3.6 Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar, relativt och absolut mått, 2016

Procent samt förändring i procentenheter

	Relativt mått	Förändring 2011–2016	Absolut mått	Förändring 2011–2016
Sammanboende med barn, båda inrikes födda	5,1	0,8	3,0	-1,3
Sammanboende med barn, en inrikes född och en utrikes född	12,7	-0,5	8,6	-4,7
Sammanboende med barn, båda utrikes födda	40,0	-1,3	31,0	-10,3
Ensamstående kvinna med barn, inrikes född	34,5	3,0	22,5	-8,9
Ensamstående man med barn, inrikes född	15,2	1,1	9,8	-4,3
Ensamstående kvinna med barn, utrikes född	61,4	1,0	47,9	-12,6
Ensamstående man med barn, utrikes född	37,2	-19,5	26,3	-30,4

Anm: Uppgifter om ensamstående man med barn, utrikes född är osäkra skattningar, pga. att de endast är ett fåtal i HEK 2011.

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 3.6 visar andelen hushåll med låg ekonomisk standard, samt förändringen över tid (i procentenheter) för hushåll där föräldrarna är inrikes respektive utrikes födda, med det relativa och det absoluta måttet. Av tabellen framgår att andelen hushåll med låg ekonomisk standard är högst bland utrikes födda ensamstående kvinnor, där så stor andel som ca 61 procent av hushållen har en låg ekonomisk standard med det relativa måttet och ca 48 procent med det absoluta måttet.

Sett på några års sikt har det dock skett förbättringar, mätt med det absoluta måttet, för i stort sett alla hushållstyper som studerats. Om i stället det relativa måttet används är förändringarna för grupperna betydligt mindre.

Under perioden 2011–2016 har andelen med låg ekonomisk standard minskat bland sammanboendehushåll med utrikes födda föräldrar, framför allt med det absoluta måttet. Skillnaderna mellan hushåll med föräldrar med olika bak-

grund är dock fortsatt stora, oavsett vilket mått som används.

Försäkringskassan har även i sitt svar på regeringsuppdrag om resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken (S2017/03537/FST) redovisat skillnader beroende på om de som invandrat till Sverige gjort det under de senaste tre åren eller ej. Det är stora skillnader inom olika hushållstyper beroende på om hushållen har nyinvandrade familjemedlemmar eller inte. Av andelen hushåll med en ensamstående förälder med utländsk bakgrund och med barn har 56 procent låg ekonomisk standard, mätt med det relativa måttet. Motsvarande andel för hushåll med en nyinvandrad ensamstående förälder med barn är 69 procent.

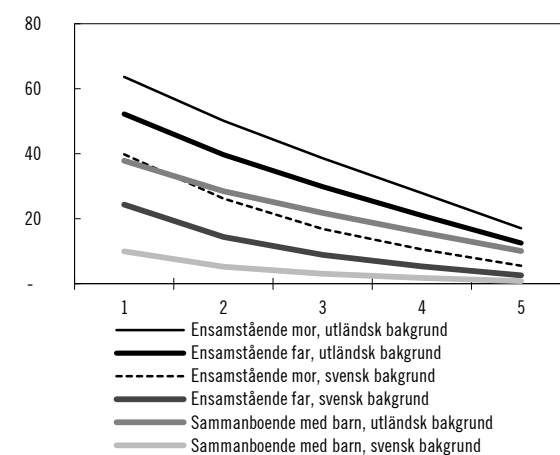
Få familjer i långvarig ekonomisk utsatthet

Andelen barnhushåll med långvarig låg ekonomisk standard är betydligt lägre än andelen med låg ekonomisk standard under ett visst år. Hushållsdefinitionerna är något annorlunda för nedanstående indikator jämfört med övriga uppgifter i avsnittet. Det innebär att jämförelser med andra redovisade uppgifter om låg ekonomisk standard inte kan göras.

Samma mönster som har identifierats tidigare kvarstår dock. Risken för låg ekonomisk standard ökar om barnen bor i ensamståendehushåll, om föräldern är utrikes född och om den ensamstående föräldern är kvinna.

Diagram 3.6 Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år, absolut mått, 2011–2016

Procent

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 visar utvecklingen över tid för hushåll som levde med låg ekonomisk standard under perioden 2011–2016, mätt med absolut mått. Av diagrammet framgår hur stor andel barnhushåll som levde med låg ekonomisk standard under minst ett, två, tre, fyra eller fem år inom perioden. Andelen med låg ekonomisk standard blir lägre ju fler år som beaktas inom perioden. Mönstret är tydligt för samtliga grupper av föräldrar, även om nivån skiljer sig åt.

Av inrikes födda sammanboende föräldrar var det 10 procent som hade låg ekonomisk standard under ett år, medan knappt 1 procent hade låg ekonomisk standard under samtliga fem år, allt enligt det absoluta måttet.

För sammanboende föräldrar som var utrikes födda låg andelen hushåll med låg ekonomisk standard betydligt högre, ca 38 procent under ett år och 10 procent under samtliga fem år, allt enligt det absoluta måttet.

För inrikes födda ensamstående föräldrar är skillnaden mellan kvinnor och män störst de första åren i perioden, men det är i båda grupperna mycket ovanligt att leva med långvarig låg ekonomisk standard under samtliga år i perioden.

Om föräldern är utrikes född är det större sannolikhet för att hushållet långvarigt har låg ekonomisk standard, vilket i störst utsträckning gäller kvinnor. Av ensamstående utrikes födda kvinnor med barn var det 64 procent som hade låg ekonomisk standard under ett år. Andelen som haft låg ekonomisk standard under fem år i rad var 17 procent.

För ensamstående utrikes födda män med barn, som är betydligt färre till antalet, var andelen med låg ekonomisk standard 52 procent för ett år respektive 13 procent för dem med låg ekonomisk standard i fem år. Jämfört med utvecklingen under perioden 2011–2015 har både fler ensamstående kvinnor och män som är utrikes födda låg ekonomisk standard under ett år men färre har långvarig låg ekonomisk standard under fem år.

En förklaring till att andelen med låg ekonomisk standard är högre för utrikes födda är att den gruppen i genomsnitt har en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. Detta gäller särskilt för utrikes födda kvinnor. Tiden i Sverige har stor betydelse för etableringen på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden är låg bland nyanlända, men den stiger under tiden i Sverige.

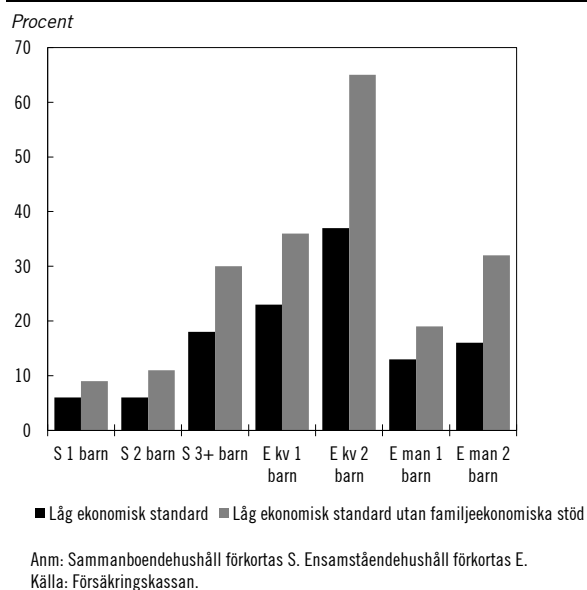
I genomsnitt tar kvinnors etablering på arbetsmarknaden längre tid än mäns.

De familjeekonomiska stöden bidrar till att öka barnfamiljernas ekonomiska standard

Den ekonomiska familjepolitiken tillför ekonomiska resurser till hushåll med barn. Dessa hushåll har oftare låg ekonomisk standard än hushåll utan barn.

Ett sätt att mäta effekten av de familjeekonomiska stöden är att använda en indikator som anger hur stor andel av barnhushållen som skulle ha låg ekonomisk standard om de familjeekonomiska stöden räknas bort från deras disponibla inkomst. Utan dessa stöd skulle 20 procent av barnhushållen leva med låg ekonomisk standard, mätt med det absoluta måttet. Med de familjeekonomiska stöden minskade den andelen till 12 procent. Med det relativa måttet är andelen med låg ekonomisk standard 16 procent 2016 men utan familjeekonomiska stöd skulle andelen vara 25 procent.

Diagram 3.7 Familjeekonomiska stödets effekt på låg ekonomisk standard, absolut mått, prognos 2016

Av Diagram 3.7 framgår skillnaderna mellan olika grupper när det gäller familjeekonomiska stödets effekter på låg ekonomisk standard. För ensamstående kvinnor med två barn är effekten betydligt större än för genomsnittet. I den gruppen har i genomsnitt 37 procent låg ekonomisk standard. Utan de familjeekonomiska stöden skulle i genomsnitt 65 procent av dessa hushåll ha en låg ekonomisk standard. För ensamstående män med två barn minskar andelen hushåll med låg ekonomisk standard från 32 till

16 procent som en följd av att de tar emot stöden.

För sammanboendehushåll har de familjeekonomiska stöden störst betydelse för familjer med tre barn eller fler. Utan dessa stöd skulle 30 procent ha låg ekonomisk standard, med stöden sjunker andelen till 18 procent.

Sammanfattningsvis är familjepolitiken mest betydelsefull för ensamstående hushåll med barn, och då främst för kvinnor samt sammanboendehushåll med tre barn eller fler barn.

Jämställt föräldraskap

Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Ett av regeringens delmål är en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

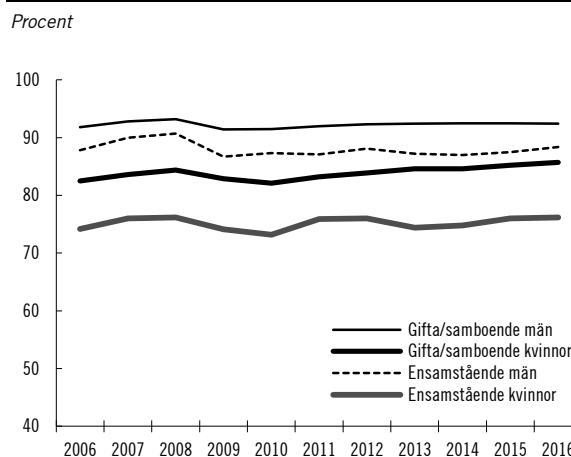
Ett av målen med den ekonomiska familjepolitiken är att den ska bidra till ett jämställt föräldraskap. Utformningen av föräldraförsäkringen och andra delar av socialförsäkringen har stor betydelse för ett jämställt föräldraskap. Även faktorer såsom offentligt subventionerad förskola, skattesystemet, arbetsmarknadens funktionsätt och normer i samhället kring kvinnors och mäns föräldraskap har stor betydelse för ett jämställt föräldraskap.

Kvinnors och mäns sysselsättning

En grundläggande förutsättning för jämställdhet är kvinnors och mäns sysselsättning och möjligheter att försörja sig själva och sina barn. I ett internationellt perspektiv har både kvinnor och män med barn i Sverige en mycket hög förvärvsfrekvens. Sysselsättningsgraden är i jämförelse med andra länder särskilt hög i Sverige när det gäller kvinnor med barn. Andelen föräldrar som är sysselsatta i förvärvsarbete skiljer sig åt beroende på om de är ensamstående eller inte, framförallt för kvinnor, se Diagram 3.8. Giftna eller sammanboende föräldrar har högre sysselsättningsgrad än ensamstående föräldrar. Över tid har sysselsättningsgraden för kvinnor med hemmavarande barn ökat, både för samman-

boende och ensamstående. År 2016 uppgick sysselsättningsgraden till ca 86 procent för sammanboende kvinnor och till ca 76 procent för ensamstående kvinnor.

Diagram 3.8 Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15–74 år med hemmavarande barn under 19 år, 2006–2016

Anm: Axeln är bruten.

Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningarna (AKU) 2017.

Deltidsarbete och fördelning av hem- och omsorgsarbete

En betydligt högre andel kvinnor än män arbetar deltid. Kvinnor och män arbetar deltid av olika orsaker. Bland kvinnor är deltidarbete i högre grad kopplat till vård av barn, även om andelen har minskat över tid. Det finns ett samband mellan hög inkomst och heltidsarbete, kvinnor med hög inkomst arbetar oftare heltid än vad kvinnor med låg inkomst gör.

Arbetsinkomsten och därmed även den pensionsgrundande inkomsten påverkas betydligt mer negativt vid familjebildning för kvinnor än för män, vilket beskrivs i promemorian Jämställda pensioner (Ds 2016:19). Det framgår vidare att inkomsterna bland dem som arbetar deltid på lång sikt är lägre än för heltidsarbetande. Deltidsarbetande kvinnor har överlag lägre inkomster än deltidarbetande män, vilket främst beror på att män har högre inkomster vid heltidsarbete. Utöver detta kan högre inkomster vid heltidsarbete leda till att man kvalificerar sig till högre eventuella ersättningar t.ex. vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet.

Om barnen är yngre påverkar det sysselsättningsgraden framför allt för kvinnor. Den förändras däremot inte nämnvärt för män. Efter att kvinnor och män blir föräldrar etableras ofta ett

mönster som innebär att hem- och omsorgsarbetet fördelas på ett sätt som inte är jämställt. Försäkringskassan har i rapporten Ojämställd arbetsbörda (Socialförsäkringsrapport 2013:9) visat att om en kvinna tar ut mer än hälften av föräldraledigheten är det mycket mer sannolikt att hon längre fram kommer att förvärvsarbeta i mindre omfattning än mannen, än om föräldrarna hade delat jämställt på ledigheten. Andelen kvinnor som har barn och arbetar heltid har emellertid stadigt ökat under 2000-talet. Sextio procent av sysselsatta kvinnorna i åldern 15–74 år som hade barn under sju år arbetade heltid under 2016. Det är dock fortfarande en stor skillnad i förhållande till män med barn under sju år där 91 procent av de sysselsatta männen arbetade heltid. Av ensamstående pappor med barn under sju år arbetar 88 procent av de sysselsatta heltid, vilket kan jämföras med att 62 procent av de ensamstående mammorna som är sysselsatta arbetar heltid. Bland de ensamstående kvinnorna innebär detta en minskning med ca 2,5 procentenheter sedan 2015. Andelen heltidsarbetande ensamstående kvinnor är dock fortfarande högre än den var 2014.

Sammanboende föräldrar med barn fördelar deltidsarbete mer ojämnt mellan sig än kvinnor och män i befolkningen i stort. En betydligt större andel sammanboende kvinnor med hemmavarande barn arbetar deltid än vad män med samma familjesituation gör. De föräldrar som arbetar deltid utför också en större andel av obetalt hushålls- och omsorgsarbete. Av Försäkringskassans tidigare nämnda rapport framgår att kvinnor utför merparten av omsorgsarbetet kopplat till barnen i hushållet. Det framgår att 76 procent av kvinnorna uppger att de utför mer än hälften av omsorgsarbetet, vilket kan jämföras med 20 procent av männen.

Dessa livsmönster innebär att arbetsinkomsterna, livsinkomsterna och även pensionerna för kvinnor och män skiljer sig åt och är en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard. Det finns mycket som tyder på att en ökad jämställdhet, främst relaterad till barn och familj, bidrar till minskat deltidsarbete hos kvinnor och möjligen också en ökning bland män. Det finns anledning att anta att politiska reformer har haft betydelse för utvecklingen och att även utvecklingen framöver kan vara beroende av hur t.ex. föräldraförsäkringen kommer att utformas (Ds 2016:19).

De familjeekonomiska stöden

Familjepolitiken har bidragit till att kvinnor och män inte behöver välja mellan barn och förvärvsarbete. Det finns dock könsskillnader kvar i fördelningen av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män, som beskrevs ovan. Familjepolitiken kan leda till förändrade beteenden och en ökad jämställdhet. De olika stöden inom den ekonomiska familjepolitiken har visserligen olika syften och mål, men gemensamt för dessa stöd är att de ska underlätta möjligheterna att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap för både kvinnor och män.

Flera familjeekonomiska stöd som föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, graviditetspenning, vårdbidrag och barnårsvård är pensionsgrundande. För dessa stöd betalar staten ålderspensionsavgift. Eftersom fler kvinnor än män får dessa ersättningar jämnar de statliga pensionsavgifterna till viss del ut skillnader i livsinkomst mellan kvinnor och män. Det finns, som nämntes tidigare, tydliga indikationer på att det finns ett samband mellan ett jämställt föräldraledighetsuttag och en mer jämställd fördelning av det obetalda hemarbetet och det betalda förvärvsarbetet. En jämnare fördelning av föräldraledighet mellan kvinnor och män kan även bidra till jämställdhet inom andra områden.

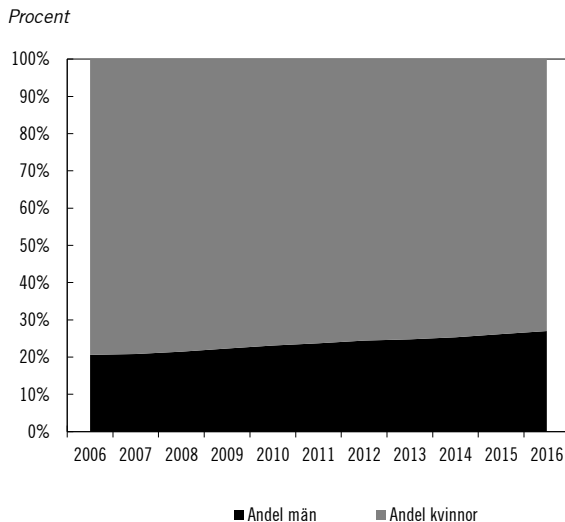
Föräldrapenning

Föräldrar med gemensam vårdnad om barn har vardera rätt till föräldrapenning under 240 dagar när de är föräldralediga. Sedan den 1 januari 2016 har en tredje månad inom föräldrapenningen reserverats för vardera föräldern. Det innebär att 90 dagar av de totalt 480 dagar som det kan lämnas föräldrapenning under inte kan överlåtas mellan föräldrar med gemensam vårdnad. Hur stor påverkan en tredje reserverad månad får på fördelningen av föräldrapenningdagar mellan kvinnor och män är för tidigt att bedöma. De tidigare reserverade månaderna har dock påverkat uttagsmönstret i riktning mot ett mer jämställt uttag.

Över tid har det genomsnittliga antalet dagar under vilka kvinnor har tagit ut föräldrapenning minskat något medan mäns uttag har ökat. Mäns andel av den uttagna av föräldrapenningen ökar dock långsamt, se Diagram 3.9. Under 2016 lämnades föräldrapenning för 73 procent av ersättningsdagarna till kvinnor och 27 procent till män. För barn födda 1999 hade kvinnor i genomsnitt tagit ut föräldrapenning under 363

dagar medan männen i genomsnitt hade tagit ut föräldrapenning under 60 dagar när barnet fyllt åtta år. För barn födda 2008 hade genomsnittet för kvinnor sjunkit till 342 dagar medan det för män hade stigit till 106 dagar. Andelen par där föräldrarna delat lika på uttaget av föräldrapenning under barnets två första år har ökat från 8 procent för barn födda 2005 till 14 procent för barn födda 2013.

Diagram 3.9 Utbetalad föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016

Källa: Försäkringskassan.

Socioekonomiska faktorer som föräldrarnas utbildning och inkomst samt relationen mellan dessa faktorer inom parförhållandet påverkar sannolikheten för ett jämställt uttag av föräldrapenningen. En central fråga är hur föräldraförsäkringen ska kunna användas mer jämställt för alla familjer oberoende av social bakgrund. Denna fråga har belysts i rapporten Familjepolitik för alla – En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet (En rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi [ESO] 2015:5).

Föräldrar har rätt att vara föräldralediga till dess att barnet är ett och ett halvt år gammalt och rätt att förkorta sin normala arbetstid tills barnet är 8 år, oavsett om de tar ut föräldrapenning eller ej. Detta innebär att föräldrar kan vara föräldralediga under en längre period eller under fler dagar än de får ersättning från Försäkringskassan för. Föräldraledighetens faktiska längd är relevant för föräldrars tid utanför arbetskraften.

I rapporten Föräldrapenning och föräldraledighet – Mått på olika aspekter av

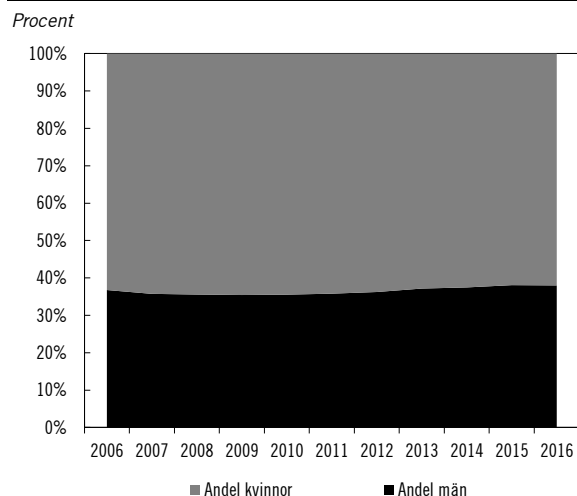
föräldraledighet har ISF (ISF 2013:13) beskrivit att kvinnor och män är föräldralediga utan ersättning i olika omfattning och att den obetalda frånvaron från förvärvsarbete har ökat särskilt för kvinnor. Kvinnors föräldraledighet har inte heller förkortats i takt med att mäns har förlängts, samtidigt som uttagsmönstret skiljer sig åt mellan könen. Även Försäkringskassan har i rapporten De jämställda föräldrarna (Socialförsäkringsrapport 2013:8) visat att skillnaden mellan föräldrars faktiska uttag under barnets första två levnadsår är stor, kvinnor är i genomsnitt lediga sammanlagt 15,3 månader och män 3,8 månader.

Ledighetens längd och hur den fördelas mellan kvinnor och män har betydelse för utvecklingen mot ett jämställt föräldraskap och påverkar även livsinkomster och pension.

Tillfällig föräldrapenning

Den tillfälliga föräldrapenningen ger föräldrar möjlighet till ledighet från arbetet samt ersättning för inkomstförlust, t.ex. när barnet är sjukt. Ett mer jämställt uttag av tillfällig föräldrapenning kan ses som ett tecken på ett mer jämställt ansvar för omsorgen om barnet. Föräldrars uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är också mer jämställt än uttaget av föräldrapenning. Andelen män som tar ut tillfällig föräldrapenning för vård av barn har dock bara ökat marginellt under perioden 2006–2016. Under 2016 lämnades tillfällig föräldrapenning under 62 procent av dagarna till kvinnor och under 38 procent till män, se Diagram 3.10.

Diagram 3.10 Utbetalad tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016

Källa: Försäkringskassan.

Barnbidrag

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn innebär för en familj. Sedan mars 2014 delas barnbidraget som huvudregel mellan föräldrarna för att förtydliga det delade ansvaret för barnet och undanröja möjliga konfliktfaktorer.

Fler föräldrar delar barnbidraget mellan sig efter den regeländring som genomfördes 2014 visar ISF i uppföljningen Delat barnbidrag – Ett steg på vägen mot ökad jämställdhet (ISF 2016:15). Uppföljningen visar dock att många föräldrar, trots att det innebär en anmälan till Försäkringskassan, väljer mamman som mottagare. Det är vanligare att barnbidraget delas av par som får sitt första barn efter regeländringen än av de par som redan hade ett barn och fick ytterligare ett efter regeländringen.

Av de 1,7 miljoner barn som det betalades ut barnbidrag för i januari 2014 delades bidraget av 1,7 procent av föräldrarna. Motsvarande andel i januari 2016 var 9,7 procent. Det innebär att fler pappor är mottagare av barnbidrag än tidigare.

På kort sikt innebär reformen att resurser omfördelas från kvinnor med barn till män med barn. På lång sikt bedöms dock reformen innebära att förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap förbättras. Under 2016 var 79 procent av mottagarna av barnbidrag kvinnor och 21 procent män. Det kan jämföras med 2013 då 92 procent av mottagarna var kvinnor och 8 procent män.

Underhållsstöd och försörjningsansvar för barn

Underhållsstödet garanterar att barn med särlevande föräldrar får ett visst bidrag till sin försörjning och kompenserar barnet för ett uteblivet underhållsbidrag upp till en viss nivå.

Sedan den 1 april 2016 gäller delvis ändrade regler för rätt till underhållsstöd. Underhållsstöd ska enligt de nya reglerna inte längre lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd till Försäkringskassan i rätt ordning har betalat de betalningsbelopp som Försäkringskassan har bestämt. Underhållet till barn ska i större utsträckning regleras genom underhållsbidrag och därmed öka möjligheterna för barn att få ett högre underhåll och möjliggöra ekonomiska förbättringar för barn i de lägsta inkomstgrupperna. Ett högre underhåll kan minska försörjningsbördan för både ensamstående kvinnor och ensamstående män.

Försäkringskassan har fått ett utökat uppdrag att ge information och stöd i frågor om underhållsbidrag och underhållsskyldighet. En ökad möjlighet till information och stöd i dessa frågor skapar förutsättningar för ett ökat samarbete mellan särlevande föräldrar. Om båda föräldrarna bidrar till barnets försörjning ökar också förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap.

Ensamstående föräldrar med barn får, som framgått ovan, en betydande del av sin försörjning från de ekonomiska stöden, och då främst de behovsprövade bidragen. Det högsta beloppet för underhållsstöd är i dag 1 573 kronor per månad. Barns behov varierar dock i olika åldrar, äldre barn har ofta ett större normalbehov än yngre barn. En åldersdifferentiering av underhållsstödet är mot bakgrund av detta en fördelningspolitiskt träffsäker reform. Regeringen har därför i propositionen Åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar (prop. 2016/17:216) föreslagit att storleken på underhållsstödet ska differentieras efter barnets ålder.

Flera studier har visat att de bidragsskyldiga föräldrarna inom underhållsstödssystemet är en förhållandevis skuldyngd grupp. Mot den bakgrunden ser regeringen att det finns anledning att förstärka de bidragsskyldiga föräldrarnas situation. Regeringen har därför föreslagit att grundavdraget vid beräkningen av en bidragsskyldig förälders betalningsskyldighet, dvs. det belopp som han eller hon får förbehålla sig för egna levnadskostnader, ska höjas från 100 000 till 120 000 kronor per år.

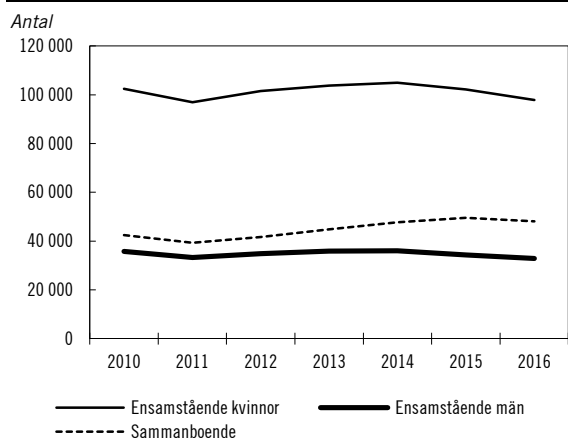
Underhållsstöd lämnades under 2016 för 220 300 barn. Av de föräldrar som tog emot underhållsstöd 2016 var 87 procent kvinnor och 13 procent män. Fördelningen mellan kvinnor och män som tar emot underhållsstöd är relativt konstant, även om antalet barn stödet lämnas för minskar.

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag är ett inkomstprovat stöd som lämnas till barnfamiljer eller ungdomar upp till 29 år. En del av bostadsbidraget till barnfamiljer lämnas som ett särskilt bidrag för hemmavarande barn. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd till barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Bostadsbidrag kan också lämnas som ett umgängesbidrag till föräldrar vars barn endast bor tidvis med föräldern och inte är folkbokfört hos denne, s.k. umgängesbarn.

Av hushållen med barn hade ca 27 procent två sökande. Av bostadsbidragen för en sökande med hemmavarande barn lämnades 90 procent till hushåll med ensamstående kvinnor och 10 procent till hushåll med ensamstående män. För hushåll med en sökande som mottog bostadsbidrag i form av umgängesbidrag var 35 procent av mottagarna kvinnor och 65 procent män.

Diagram 3.11 Antal mottagare av bostadsbidrag, 2010–2016

Anm: Uppgifter om antal från december årligen.
Källa: Försäkringskassan.

Trots att antalet bostadsbidrag som lämnas har minskat något är andelen kvinnor och män som är mottagare relativt konstant, se Diagram 3.11 som beskriver det totala antalet mottagare av bostadsbidrag uppdelat på ensamstående kvinnor och män samt sammanboendehushåll.

Vårdbidrag

Vårdbidrag kan föräldrar få för ett barn som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning om barnet behöver särskild tillsyn och vård eller om det på grund av sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader för barnet. Antalet barn med vårdbidrag fortsatte att öka under 2016. De senaste tio åren har antalet barn med vårdbidrag ökat med ungefär 20 000, från 43 200 i december 2006 till ungefär 63 000 2016.

Vårdbidrag är vanligare för pojkar än flickor i alla åldersgrupper. Pojkarnas andel av vårdbidragen har ökat de senaste åren. År 2016 utgjorde andelen pojkar 66 procent av alla barn med vårdbidrag. Antalet nybeviljade vårdbidrag 2016 uppgick till ca 11 000. Den vanligaste diagnosgruppen bland nybeviljade vårdbidrag var psykiska sjukdomar och syndrom. I den diagnosgruppen stod pojkar för majoriteten av antalet nybeviljade vårdbidrag. Av de föräldrar

som mottog vårdbidrag under 2016 var 84 procent kvinnor och 16 procent män.

Andelen föräldrar som vill dela på utbetalningen av vårdbidraget ökar långsamt. Av totalt 58 000 mottagare av vårdbidrag i december 2016 var det 5 000 som delade på beloppet.

Efterlevandestöd

Barnpension och efterlevandestöd betalas ut till barn vars ena eller båda föräldrar har avlidit. Barnpension baseras på den avlidnes intjänade pensionsbehållning. Efterlevandestöd är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension.

Av barnpension som betalades ut under 2016 betalades 49 procent till flickor och 51 procent till pojkar. Av efterlevandestöd som betalades ut samma år betalades 48 procent till flickor och 52 procent till pojkar. Det är därmed relativt jämt fördelat men något vanligare att pojkar får barnpension eller efterlevandestöd än flickor.

Barn som får ersättning efter en avliden förälder får det i fler fall efter en pappa än efter en mamma. Av de barn som får barnpension eller efterlevandestöd får knappt tre fjärdedelar ersättningen efter en avliden pappa. Drygt en fjärdedel får barnpension eller efterlevandestöd efter en avliden mamma. Endast 1 procent av barnen får ersättning efter två avlidna föräldrar.

Av de 28 000 barn som 2016 fick barnpension, efterlevandestöd eller en kombination av båda ersättningarna har ca 40 procent till någon del fått efterlevandestöd. Sett till utvecklingen under de senaste tio åren har andelen barn som till någon del får efterlevandestöd ökat. Störst är ökningen för barn som får efterlevandestöd efter en avliden pappa men det har även skett en viss ökning för barn som får efterlevandestöd efter en avliden mamma.

Administrationen av de familjeekonomiska stöden

Huvuddelen av förmånerna inom området ekonomisk familjepolitik administreras av Försäkringskassan. Förmånerna barnpension och efterlevandestöd till barn samt pensionsrätt för barnår administreras av Pensionsmyndigheten.

Utgifterna för förmånerna inom utgiftsområdet ökar samtidigt som kostnaden för handläggningen av förmånerna är konstant, vilket innebär att kostnadseffektiviteten ökar.

Framför allt beror effektiviseringen på den ökade automatiseringen av handläggningen.

Mål för föräldraförsäkringen

Regeringen har i Försäkringskassans regleringsbrev för 2016 betonat vikten av myndighetens uppdrag att verka för ett jämställt användande av föräldraförsäkringen. Försäkringskassan har genomfört ett flertal insatser under året, såsom informationskampanjer och utveckling av webbplatsen. Mer riktade insatser har också genomförts, som kampanjen Föräldrakollen på Facebook och kampanjen ”Det som är bra delar man lika på” som lanserades genom filmer och kampanjsajten fifty-fifty.se. Insatserna bedöms ha fått stort genomslag i media och har haft många besökare. Försäkringskassans arbete bidrar på ett positivt sätt till att öka kunskapen och förståelsen för betydelsen av att dela lika. Försäkringskassan bedöms därmed uppnå målet att verka för ett jämställt användande av föräldraförsäkringen.

Uppdrag att informera om underhåll till barn

Enligt förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan ska Försäkringskassan informera och ge stöd till föräldrar i frågor som rör underhållsbidrag och underhållsskyldighet gentemot barn. Regeringens bedömning är att de initiativ som Försäkringskassan har tagit är i rätt riktning när det gäller att ge stöd i frågor som rör underhållsbidrag och underhållsskyldighet. Försäkringskassan behöver dock arbeta vidare med att utveckla informationen och säkerställa att även föräldrar som redan har underhållsstöd i dag får det stöd de behöver.

Utveckling av kvaliteten

Försäkringskassan följer upp kvalitet i handläggning och beslut med hjälp av indikatorer, lokala uppföljningar och centrala rättsliga kvalitetsuppföljningar.

Försäkringskassan har genomfört en övergripande uppföljning av förvaltningsrättslig kvalitet (Försäkringskassan, Rättslig kvalitetsuppföljning 2017:1) inom bland annat bostadsbidrag och ytterligare en uppföljning av kvaliteten i graviditetsspenning på grund av fysiskt ansträngande arbete (Försäkringskassan, Rättslig kvalitetsuppföljning 2017:2). Båda uppföljningarna visar på förbättringspotential när det gäller de förvaltningsrättsliga delarna såsom dokumentation, beslutsbrev och utredningsmetodik. Det framgår även i uppföljningen av graviditetsspenning att

bedömningarna av rätten till ersättning var allt för generös.

Flera granskningar från ISF av Försäkringskassans handläggning av de familjeekonomiska förmånerna visar även de på vissa brister i kontroller inför beslut och den förvaltningsrättsliga delen.⁴

Riksrevisionen har 2016 i granskningsrapporten ”Felaktiga utbetalningar inom socialförsäkringen – Försäkringskassans kontrollverksamhet” (2016:11) undersökt kontroller i handläggningen av bostadsbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. I rapporten konstateras att Försäkringskassan genomför många insatser och för att minska felutbetalningarna men att snabbhet i handläggningen har premierats framför att göra rätt, trots Försäkringskassans åtgärder. Regeringen delar Riksrevisionens uppfattning att arbetet kan följa upp ytterligare, men anser att det saknas belägg för att konstatera att arbetet har prioriterats ner.

Försäkringskassan har under året infört riskbaserade kontroller innan beslut fattas bl.a. inom tillfällig föräldrapenning. Antalet felaktiga utbetalningar minskar för samtliga förmåner utom barnbidrag och graviditetsspenning.

Utredningen om organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet mot välfärden har därutöver lämnat förslag på åtgärder för att förebygga, förhindra, upptäcka och beivra välfärdsbrottslighet (SOU 2017:37). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att kvaliteten för de familjeekonomiska stöden är tillfredställande. Försäkringskassans interna uppföljningar såväl som externa granskningar visar dock på behovet av ytterligare uppföljningar för att kunna göra en mer omfattande helhetsbedömning och säkerställa kvaliteten i förmånerna.

⁴ Delat barnbidrag – Ett steg på vägen mot ökad jämställdhet? (ISF 2016:15), Kontroller i handläggningen av bostadsbidrag (ISF 2016:7) och Sjukpenninggrundande inkomst (SGI) - Försäkringskassans handläggning och beslut om SGI (ISF 2016:10)

Familjeekonomiska stöd påverkas av internationellt samarbete

Liksom andra delar av samhället påverkas familjepolitikens förmåner av en ökad internationell rörlighet.

Utformningen av den nationella ekonomiska familjepolitiken måste därför bl.a. ta hänsyn till att familjemedlemmar kan arbeta i ett land och samtidigt vara bosatta i ett annat EU- eller EES-land. Även om utformningen av familjeförmåner är en nationell kompetens, samordnas utbetalningar vid gränsöverskridande situationer inom EU och EES genom förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

För föräldrar som rör sig över gränserna har kategoriseringen av familjeförmåner betydelse för i vilken omfattning förmåner från olika medlemsländer ska samordnas och räknas av mot andra länders förmåner.

Den 13 december 2016 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till revidering av förordning 883/2004 som bl.a. behandlar samordningen av föräldraförsäkringen. Förslaget förhandlas för närvarande i rådet, se även utg. omr. 10 avsnitt 3.6.4.

I samband med pelaren om sociala rättigheter, presenterade Europeiska kommissionen den 26 april 2017 förslag till direktiv om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare och ett meddelande med olika initiativ för att stödja det. Förhandlingar om förslaget till direktiv har påbörjats på EU-nivå, se också utg. omr. 14 avsnitt 4.4.3.

Den ekonomiska familjepolitikens mål har en stark koppling till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Framför allt bidrar reformer och åtgärder inom utgiftsområdet till målen om att avskaffa fattigdom i alla dess former och att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

3.5.3 Analys och slutsatser

Måluppfyllelsen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn anser regeringen är acceptabel. För en bättre måluppfyllelse behöver dock familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning. Det är även av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att ge goda levnadsvillkor.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrar till förbättrad ekonomi för barnfamiljer

Sett över tid har andelen hushåll med låg ekonomisk standard mätt enligt det absoluta måttet minskat, från 15 procent 2011 till 12 procent 2016 (prognos). Enligt det relativa måttet har andelen ökat och når 16 procent 2016. Skillnaderna mellan hushåll med och utan barn är någorlunda konstanta över tid och utvecklingen går åt olika håll beroende på vilket mått som används. Färre hushåll lever dock långvarigt med låg ekonomisk standard, samtidigt som skillnaderna mellan olika grupper av hushåll med barn är fortsatt stor.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrog under 2016 till att förbättra barnfamiljernas förutsättningar för en god levnadsstandard. Under 2016 gick en dryg fjärdedel av utbetalningarna av familjeekonomiska stöd till den femtedel av barnhushållen som hade lägst ekonomisk standard. För de behovsprövade bidragen var fördelningsprofilen tydligare, då hälften av utbetalningarna gick till denna grupp.

Hushåll med barn har i genomsnitt en lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än hushåll utan barn.

Ensamstående hushåll, vilka till största delen utgörs av kvinnor, har lägre inkomster än sammanboendehushåll. Hushåll med föräldrar födda i Sverige har inte i samma utsträckning låg ekonomisk standard som hushåll med utrikes födda föräldrar.

De familjeekonomiska stödets andel av den disponibla inkomsten har minskat över tid. De familjeekonomiska stöden stod i genomsnitt för nästan 9 procent av barnhushållens disponibla inkomster, men utgjorde ca 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående kvinnor med två eller fler barn. Stöden har störst betydelse för ensamstående föräldrar och för sammanboendehushåll med tre eller fler barn.

För ensamstående hushållen spelar de behovsprövade stöden störst roll, medan försäkringarna spelar störst roll för sammanboendehushåll med ett eller två barn.

Förklaringar till stödets minskade betydelse framför allt för vissa hushåll över tid är höjda reallöner och fler i sysselsättning. Stödets nivåer följer inte heller inkomstnivåerna och deras del av den disponibla inkomsten har därför minskat i betydelse. Trots att den ekonomiska familjepolitiken till viss del minskar i betydelse för vissa grupper bidrar framför allt de behovsprövande

stöden till att höja inkomsterna för dem med låg ekonomisk standard. I ett större perspektiv bidrar också den ekonomiska familjepolitiken till att minska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.

Många hushåll med låg ekonomisk standard tenderar att få en förbättrad ekonomisk situation på några års sikt, även om det finns skillnader i vilken grad det gäller i förhållande till exempelvis hushållstyp och antalet barn i hushållet. Hushåll med ensamstående kvinnor, särskilt om de är utrikes födda, har en mer utsatt situation. Nästan vart femte sådant hushåll befinner sig i långvarig ekonomisk utsatthet.

Möjligheter att förena arbetsliv med ett jämställt föräldraskap

Barnafödandet och föräldrarnas arbetskraftsdeltagande är fortsatt högt, vilket indikerar att det finns möjligheter att förena arbetsliv med föräldraskap.

Ett ökat barnafödande och totalt fler barn i befolkningen medför att utgifterna för den ekonomiska familjepolitiken ökar. På längre sikt genererar dock ett ökat barnafödande ett ökat arbetskraftsutbud som ger förutsättningar för en fortsatt god samhällsekonomi och en förmåga att sörja för framtida generationer.

Det är bl.a. genom föräldraledighetslagen och föräldraförsäkringen, tillsammans med en väl utbyggd förskola som det har blivit möjligt för föräldrar att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete. Vidare medförde införandet av särbeskattnings ökade incitament att arbeta framförallt för kvinnor.

Föräldraförsäkringen är i grunden positiv för föräldrars arbetskraftsdeltagande och situation på arbetsmarknaden genom att den gör det möjligt för föräldrar att kombinera arbete med att vårda barnen när de är små. Även om antalet barn som har föräldrar som delar på föräldrapenningen och föräldraledigheten ökar är uttaget endast jämställt för en liten andel av barnen. Att kvinnor är föräldralediga i större utsträckning än män och tar ett större ansvar för obetalt arbete påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt.

Föräldrapenningens storlek är till huvudsaklig del relaterad till föräldrarnas arbetsinkomst. Detta utgör ett incitament att förvärvsarbete innan man blir förälder för att på så sätt kvalificera sig för en högre föräldrapenning. Detta påverkar sannolikt sysselsättningsgraden för kvinnor

positivt. Föräldraledigheten och hur den fördelas mellan kvinnor och män har påverkan på hur jämställdheten på arbetsmarknaden utvecklas. Kvinnors längre frånvaro från arbetsmarknaden samt en högre förekomst av deltidsarbete kan få konsekvenser på såväl kvinnors arbetsmarknads-situation som på den disponibla inkomsten, livs-inkomsten och pensionen. En ojämn fördelning av hem- och omsorgsarbetet kan leda till ohälsa och kan ses som ett resultat av ett föräldraskap som inte är jämställt. Delat ansvar för omvårdnad och försörjning av barnen utgör både på kort och på lång sikt viktiga utgångspunkter för ett jämställt föräldraskap.

De jämställdhetspolitiska delmål som den ekonomiska familjepolitiken direkt inverkar på är målet om ekonomisk jämställdhet och målet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, samt indirekt på delmålet om jämställd hälsa, se vidare utg. omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering.

De hushåll som lever i ekonomisk utsatthet under längre perioder behöver fortsatt stöd från familjepolitiken för att förbättra hushållets ekonomi, men kan även vara i behov av insatser utanför utgiftsområdet inom områden såsom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken.

Effektivare administration av de familjeekonomiska stöden

Administrationen av den ekonomiska familjepolitiken blir alltmer kostnadseffektiv och kvaliteten i handläggningen av förmåner till barnfamiljer bedömer regeringen sammantaget vara tillfredställande.

Regeringen bedömer vidare att Försäkringskassans verksamhetsmål avseende information om föräldrapenningens regelverk är uppfyllt. Försäkringskassan har under 2016 fått ett utökat ansvar för information till särlevande föräldrar om underhållsreglering och flera åtgärder har vidtagits av myndigheten för att informera föräldrar om underhåll. Regeringen bedömer att Försäkringskassan behöver fortsätta utvecklingen av arbetet och säkerställa att även föräldrar som inte kan komma överens om underhåll får det stöd de behöver.

3.6 Politikens inriktning

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och ett beaktande av principen om barnets bästa utgör grunderna för regeringens syn på och målsättning med den ekonomiska familjepolitiken.

Regeringens ambition att kombinera en politik för hög sysselsättning och hållbar tillväxt med en politik för ökad rättvisa, mindre segregation och minskade klyftor påverkar även utformningen av den ekonomiska familjepolitiken. Med familjebildning följer en ökad försörjningsbörda. En generell välfärd som omfattar alla bidrar till att utjämna ekonomiska villkor och förbättrar levnadsförhållanden för barnhushållen. En generell välfärd ger långsiktigt goda fördelningseffekter och har hög legitimitet. Målet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

En naturlig utgångspunkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för vården och försörjningen av barnet. Ett jämställt föräldraskap bidrar även till jämställdhet på arbetsmarknaden.

Uttaget av föräldrapenning är ännu inte jämställt. Regeringen följer kontinuerligt utvecklingen och utfall av de åtgärder och insatser som syftar till att uppfylla målet om att skillnader i hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska. Samtidigt är insatser på andra politikområden nödvändiga för att en ökad jämställdhet ska kunna uppnås i samhället.

Barnfamiljernas levnadsförhållanden ändras i takt med att samhället förändras. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt, och kan anpassas efter föräldrars och barns behov.

Förutsättningar för ett jämställt föräldraskap

Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadssituation genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när

de är små och öka förutsättningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Kvinnor och män arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelningen av betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete skiljer sig fortfarande åt.

Att fördelningen av föräldrapenning och föräldraledighet inte är jämställd är några av de faktorer som påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt, t.ex. när det gäller löneutvecklingen. Attityder kring föräldraskap, situationen på arbetsmarknaden och förväntningar kan även hindra män från att ta ut sin del av föräldrapenningen.

För att modernisera föräldraförsäkringen och anpassa den till dagens arbetsmarknad har regeringen tillsatt Utredningen om en modern föräldraförsäkring (dir. 2016:10). Utredningen ska lämna förslag till utformning av en föräldraförsäkring som är ändamålsenlig, tydlig och enkel att administrera och som bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska delmålen om ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Utredningen ska ha barnets bästa i fokus och föräldraförsäkringen ska utformas så att den fungerar väl oavsett familjekonstellation och skapar förutsättningar för ett jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn.

Utredningen ska lämna sitt betänkande under 2017.

Hushåll med låg ekonomisk standard

En grundläggande strävan för regeringen är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för alla barn. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är en prioriterad uppgift, där insatser och långsiktiga strategier finns såväl inom den ekonomiska familjepolitiken som inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. De familjeekonomiska stöden bidrar även till regeringens långsiktiga arbete mot segregation (läs mer under utg. omr. 13 Åtgärder mot segregation om regeringens reformprogram mot segregation 2017–2025). Barnfamiljer med låg ekonomisk standard behöver fortsatt stöd och den omfördelade profilen i familjepolitiken behöver förstärkas.

Hushåll med en ensamstående förälder som har flera barn har en utsatt ekonomisk situation, detta gäller särskilt för kvinnor. Barnhushåll där

någon förälder är utrikes född har oftare en låg ekonomisk standard som en följd av att sysselsättningsgraden för utrikes födda föräldrar är lägre.

Flera steg till förbättrad levnadsstandard har tagits under mandatperioden och regeringen föreslår ytterligare satsningar för att nå barnfamiljer.

Höjt barnbidrag

Barnbidraget är ett generellt bidrag som är en kompensation för föräldrars försörjningsbörda för att tillgodose barns behov. Bidragets betydelse är särskilt stort för familjer med låg ekonomisk standard.

Regeringen föreslår att barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor från och med 1 mars 2018 (se vidare avsnitt 3.7 Förslag till regeländring).

Ytterligare förstärkningar av underhållsstödet för äldre barn

Ett steg till förbättrad ekonomisk standard för särlevande föräldrar är att höja underhållsstödet. Kostnadsansvaret för äldre barn är avsevärt större än för yngre barn. Mot denna bakgrund har regeringen lämnat förslag om en differentiering av underhållsstödets belopp genom att höja det för barn som är 15 år och äldre.

Som en följd av att underhållsstödsbeloppet blir högre har regeringen också lämnat förslag om att höja det grundavdrag som bidragskyldiga föräldrar får förbehålla sig för egna levnadskostnader innan betalningsskyldighet beräknas (prop. 2016/17:216). Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och ska tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2018.

Underhållsstödets nivåer behöver dock höjas ytterligare för att anpassas till de faktiska kostnaderna som hushållet har för ett barn. Utgångspunkten bör vara Konsumentverkets beräkningar av normalkostnaden för olika åldersgrupper av barn, med hänsyn tagen till den höjning av barnbidraget som föreslås ovan. Regeringen avser mot bakgrund av detta att under 2018 återkomma med förslag om att höja underhållsstödet för barn som är 11–14 år med 150 kronor per månad, och med 350 kronor per månad för barn som är 15 år och äldre.

Modernisering av de familjeekonomiska stöden för växelvist boende barn

För hushåll med låg ekonomisk standard har behovsprövade stöd som bostadsbidrag och för växelvist boende barn även underhållsstöd stor betydelse. Dessa två stöd är dock inte samordnade med eller särskilt väl anpassade till varandra. De är heller inte tillräckligt anpassade till de förändrade boendemönster och olika familjekonstellationer som förekommer i dag och den antagna fördelningen av kostnadsansvar mellan särlevande föräldrar vars barn bor växelvis. Stöden behöver förändras för att uppnå en bättre fördelningsmässig träffsäkerhet, så att inte en större ersättning lämnas till hushåll vars barn bor växelvis än till hushåll som har barn boende på heltid. Både bostadsbidraget och underhållsstödet har dessutom visat sig kunna ge upphov till omfattande skuldsättning.

Regeringen har därför för avsikt att genomföra en modernisering av de behovsprövade stöden för särlevande föräldrar och bättre anpassa dem efter deras ekonomiska situation och kostnadsansvar. Regeringen föreslår att det ska införas ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis som ska ersätta det nuvarande underhållsstödet vid växelvist boende. Detta får till följd att en viss boendeform inte premieras och att barnets folkbokföring inte får en avgörande betydelse för rätten till stöd. Regeringen föreslår vidare en höjning av inkomstgränsen och ett höjt umgängesbidrag inom bostadsbidraget för att förbättra för hushåll med låg ekonomisk standard. Regeringen har beslutat proposition i frågan.

Behov av ytterligare översyn av bostadsbidrag och underhållsstöd

Regeringen avser även att göra en översyn av regelverket för underhållsstöd och bostadsbidrag så att dessa moderniseras och i högre grad får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet. Regelverket behöver även bli mer neutralt i förhållande till olika typer av boenden och utformas så att risken för skuldsättning minskar (se även avsnitt 3.8.8 Bostadsbidrag).

Anpassningar av efterlevandestödet

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan i uppdrag att kartlägga hur nyanlända flickor och pojkar, vars ena eller båda föräldrar är avlidna eller saknas, söker och får underhållsstöd respekt-

tive efterlevandestöd. Enligt kartläggningen finns det osakliga skillnader mellan förmånerna bl.a. gällande möjligheterna till retroaktiva utbetalningar.

En arbetsgrupp i Socialdepartementet har haft i uppgift att se över regelverket för efterlevandestöd. Arbetsgruppen redovisade sitt förslag i promemorian *Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd* (Ds 2017:11). Förslaget bereds vidare inom Regeringskansliet.

Regeringen avser mot bakgrund av detta att återkomma i frågan om begränsad retroaktivitet för efterlevandestöd.

Förändrat stöd till barn med funktionsnedsättning
Efter en översyn av reglerna om socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag och deras tillämpning (S2012/09134/SF) remitterades 2015 departementspromemorian *Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning* (Ds 2015:58). I promemorian lämnas förslag för att åstadkomma ett mer sammanhållet och ändamålsenligt system för ersättning för merkostnader för både barn och vuxna med funktionsnedsättning och för omvårdnad av barn med funktionsnedsättning. Nuvarande regelverk behöver anpassas till mer moderna familjeförhållanden och de behov som barn med funktionsnedsättning har.

Promemorian och lämnade remissynpunkter bereds vidare inom Regeringskansliet.

Stärkt skydd av SGI för studerande

För att få föräldrapenning på sjukpenningnivå och ett flertal andra arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner krävs att den försäkrade har kvalificerat sig för en sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har utarbetat en promemoria om ett förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst.

Regeringen avser att återkomma med förslag som kan träda i kraft den 1 juli 2018. Detta utgör en del av de åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra skyddet för studerande (se även utg. omr. 10 avsnitt 3.6.2 och utg. omr. 15 avsnitt 3.6.4).

Förbättrade regler för företagare vid uppbyggnadsskede

Även för företagare under uppbyggnadsskede ser regeringen behov av att förstärka försäkringskyddet. En god trygghet för företagare ger

förutsättningar för att fler vågar starta företag. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har lämnat två förslag som regeringen har utrett vidare. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med lagförslag som kan träda i kraft den 1 juli 2018 (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2).

Regelförenklingar

Försäkringskassan har lämnat förslag om att förenkla regelverken för de familjeekonomiska stöden (S2011/11077/SF och S2014/5022/FST). Förslagen gäller bl.a. vissa regelförenklingar inom barnbidrag och föräldraförsäkring såsom anmälan om vård av sjukt barn, föräldrapenning vid hela inskolningen i förskolan, rätt till ersättning vid besök inom mödrahälsovården samt om anmälan för flerbarnstillägg. Regeringen vill stödja barnfamiljerna och underlätta deras vardag genom att förenkla reglerna inom den ekonomiska familjepolitiken. Regeringen avser därför att pröva möjligheterna att genomföra regelförenklingar.

Frågorna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

3.7 Förslag till regeländring

3.7.1 Höjt barnbidrag

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan. Försäkringskassan har inte haft några synpunkter.

Regeringens förslag: Barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor per månad och barn.

Lagförslaget ska träda i kraft den 1 mars 2018.

Skälen för regeringens förslag: Barnbidrag bidrar till att uppfylla målet att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

Barnbidraget utgör en kompensation för den försörjningsbörda föräldrar har för att tillgodose barnets behov, även om det inte finns någon koppling mellan bidragsrätten och kostnaderna

för barnet. Hushåll med barn har i genomsnitt en lägre disponibel inkomst än hushåll utan barn. En förhållandevis stor del av barnfamiljerna utgörs av hushåll med låg ekonomisk standard, cirka 15 procent av barnhushållen har inkomster under 60 procent av medianinkomsten. För denna grupp har de familjeekonomiska stöden och dess nivåer också störst betydelse.

Ett träffsäkert sätt att förbättra alla barnfamiljers ekonomiska situation är att höja barnbidraget.

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor per månad, (se även utg.omr. 15 Studiestöd). Förslaget bör träda i kraft den 1 mars 2018. Bestämmelsen föreslås få en övergångsbestämmelse med innebörden att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för tid före ikraftträdandet. Det finns situationer när rätten till barnbidrag måste göras gällande hos Försäkringskassan. Övergångsbestämmelsen innebär att om rätten till barnbidraget görs gällande hos Försäkringskassan för retroaktiv tid kan barnbidraget inte lämnas med det högre beloppet för tid före den 1 mars 2018.

Lagförslag i ärendet finns i avsnitt 2.1.

Konsekvenser av förslaget

Med den föreslagna förändringen utgör barnbidragets totala belopp 1 250 kronor per månad och barn.

Förslaget innebär att utgifterna på anslaget 1:1 Barnbidrag på utgiftsområde 12 kommer att öka för 2018 med 3 835 295 000 kronor, för 2019 med 4 691 000 000 kronor samt med 4 780 000 000 kronor 2020.

För Försäkringskassans administration innebär det höjda barnbidraget marginella införande-kostnader för it-utveckling och viss manuell hantering. Därtill kommer initialt ökade kostnader för manuell handläggning av barnbidrag som betalas ut enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Sammantaget bedöms kostnaderna kunna hanteras inom myndighetens ram.

En höjning av barnbidraget bidrar till att uppnå målet för den ekonomiska familjepolitiken om att minska de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.

Förslaget bedöms få positiva effekter på den ekonomiska jämställdheten då ca 80 procent av mottagarna av barnbidrag är kvinnor och ca 20 procent är män. På längre sikt bedöms förslaget ge ökade ekonomiska möjligheter för både kvinnor och män att dela på kostnader för barn, vilket bidrar till ett mer jämställt föräldraskap.

3.8 Budgetförslag

3.8.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2016	Utfall	26 348 828	Anslags-sparande	54 118
2017	Anslag	27 347 011 ¹	Utgifts-prognos	27 280 378
2018	Förslag	31 607 039		
2019	Beräknat	32 938 094		
2020	Beräknat	33 495 398		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Regeringens överväganden

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Barnbidrag är ett generellt stöd som är lätt att överblicka samt enkelt med förhållandevis låga kostnader för administrationen. Sedan 2006 är nivån på det allmänna barnbidraget 1 050 kronor per barn och månad.

Utgiftsutvecklingen inom anslaget beror främst på barnbidragets nivå och antalet barn under 16 år. Under 2016 uppgick utgifterna för

barnbidraget till 26 349 miljoner kronor. Det var 76 miljoner under anslagsbeloppet, vilket var en ökning med 2,3 procent jämfört med föregående år. Utgiftsökningen berodde på att antalet barn i åldrar som berättigar till barnbidrag hade ökat jämfört med föregående år. Av de totala utgifterna för anslaget utgjorde allmänna barnbidrag drygt 88 procent, flerbarnstillägg 11 procent, förlängt barnbidrag knappt 1 procent och tilläggsbelopp vid familjeförmån mindre än en procent.

Antalet utbetalade barnbidrag per månad kommer under perioden 2017–2020 att öka från 1,90 miljoner barnbidrag per månad till 2,03 miljoner. Bedömningen av anslagsbehovet utgår från SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år beräknas öka under prognosperioden vilket betyder att utgifterna för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg blir högre. Utgifterna för förlängt barnbidrag beräknas öka eftersom antalet barn i åldern 16–21 år beräknas öka.

Utgifterna för tilläggsbelopp vid familjeförmåner har minskat över tiden. Mellan åren 2015 och 2016 ökade dock utgifterna med 3,2 miljoner kronor.

Sammantaget innebär förändringarna som beskrivs ovan att kostnaden för anslaget kommer att öka under perioden.

Regeringen föreslår en höjning av barnbidrag och förlängt barnbidrag med 200 kronor i månaden från och med mars 2018 (se avsnitt 3.7 Förslag till regeländring). Förslaget medför ökade kostnader för 2018 med 3,84 miljarder kronor, för 2019 med 4,69 miljarder kronor samt med 4,78 miljarder kronor för 2020.

Tabell 3.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1.1 Barnbidrag

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	27 347 011	27 347 011	27 347 011
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Varav BP18	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Varav			
Höjt barnbidrag	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volymer	424 732	900 083	1 368 387
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	31 607 039	32 938 094	33 495 398

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 607 039 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 32 938 094 000 kronor respektive 33 495 398 000 kronor.

3.8.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor				
2016	Utfall	40 532 556	Anslags-sparande	533 957
2017	Anslag	41 591 940 ¹	Utgifts-prognos	41 371 115
2018	Förslag	42 958 598²		
2019	Beräknat	44 690 019		
2020	Beräknat	46 455 254		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 3 868 669 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2015 som uppgick till 34 460 tk.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken (2010:111) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
- statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.
- Jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.⁵

Tabell 3.10 Anslagets komponenter

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Föräldrapenning	31 256 185	32 472 031	33 677 409
STÅP-avgift	3 094 486	3 205 156	3 334 490
Tillfällig föräldrapenning	7 175 157	7 506 784	7 862 271
STÅP-avgift	710 650	743 677	778 870
Graviditetspenning	658 587	693 695	729 949
STÅP-avgift	63 533	68 676	72 265

Regeringens överväganden

I föräldraförsäkringen ingår ersättningarna föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning. Till och med 2016 ingick även jämställdhetsbonusen, därefter avskaffades den.

Utgiftsutvecklingen inom föräldraförsäkringen, och de ersättningar som ingår, påverkas framför allt av fyra faktorer. Ersättningsnivån, antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år och fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning,

föräldrapenning och de s.k. pappdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen.

Under 2016 uppgick utgifterna till 40 533 miljoner kronor vilket är 534 miljoner kronor lägre än anvisat belopp. Det beror främst på att antalet barn var lägre än beräknat.

Utgifterna för föräldrapenningen utgjorde 72 procent av det totala anslaget för föräldraförsäkringen under 2016. Kostnaderna för samtliga anslagsdelar i anslaget föräldraförsäkring beräknas öka under de kommande åren som en följd av ett fortsatt högt barnafödande samt en stigande timlön som medför att medelersättning för de olika förmånerna ökar. Ett fortsatt ökat uttag av föräldrapenning av män leder också till ökade utgifter eftersom männen har en högre genomsnittlig ersättning.

Den 1 juli 2017 infördes en begränsning i rätten till föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn (prop. 2016/17:154, bet. 2016/17:SfU23, rskr. 2016/17:283). Begränsningen antas minska kostnaderna för anslaget föräldrapenning med ca 215 miljoner kronor från 2018 och efterföljande år. Begränsningen antas öka antalet deltagare i etableringsuppdraget och därmed utgifterna för detta inom utg. omr. 13 Jämställdhet och nyanländas etablering och utg. omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv (se utg.omr. 13, avsnitt 3.7.3 och utg.omr.14, avsnitt 3.6.1 och 3.6.3).

Regeringen föreslår att det den 1 juli 2018 införs ett förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst som bedöms innebära ökade kostnader för bl.a. föräldraförsäkringen från och med 2019 (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2). Förslaget innebär kostnader för anslaget för föräldraförsäkring med ca 10 miljoner kronor för 2019 och ca 20 miljoner kronor för efterföljande år.

Regeringen avser även att föreslå förbättrade regler för företagare vid uppbyggnadsskede (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2).

Förslaget innebär ökade kostnader med ca 17,5 miljoner kronor 2018 och ca 35 miljoner kronor för efterföljande år.

⁵ Lagen upphörde att gälla vid utgången av år 2016. Korrigeringar av redan utbetalt belopp kan dock komma att göras även under 2018.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	41 696 503	41 696 503	41 696 503
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-250 284	-63 709	-53 016
Varav BP18	-197 357	-168 782	-158 089
Varav			
SGL-skydd för studenter		9 891	19 782
Begränsningar i föräldrapenningen	-214 857	-213 673	-212 871
SGL vid nyföretagande	17 500	35 000	35 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 024 330	2 147 359	3 378 221
Volymer	488 175	910 353	1 433 627
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	-126	-487	-81
Förslag/beräknat anslag	42 958 598	44 690 019	46 455 254

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 958 598 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 44 690 019 000 kronor respektive 46 455 254 000 kronor.

3.8.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Övrigt	Totalt
2016	Utfall	2 643 153	Anslags-sparande	-62 985
2017	Anslag	2 690 000 ¹	Utgifts-prognos	2 662 194
2018	Förslag	2 861 850		
2019	Beräknat	2 893 042		
2020	Beräknat	2 811 020		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Regeringens överväganden

Genom underhållsstödet garanterar samhället att ett barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Underhållsstöd lämnas också för barn vars förälder ensam har adopterat ett barn eller när barnet endast har en förälder med anledning av assisterad befruktning. Underhållsstöd kan utges som fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvist boende.

Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder – eller bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd – dels en bidragsskyldig förälder. Den sistnämnda ska helt eller delvis betala samhällets kostnader för det underhållsstöd som har betalats ut för barnet.

Anslagsbelastningen för 2016 blev 2 643 miljoner kronor, vilket var 13 miljoner kronor högre än anslagsbeloppet. Ökningen beror framför allt på att underhållsstödet höjdes med 300 kronor per barn och månad fr.o.m. september 2015.

Inbetalningar från bidragsskyldiga föräldrar redovisas som inkomster under anslaget. Inbetalningarna ökade 2016 med 57 miljoner kronor (4,6 procent) jämfört med 2015 och var totalt 1 293 miljoner kronor.

För 2017 beräknas anslagsbelastningen bli 2,66 miljarder kronor, vilket är 28 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av omvärldsfaktorer som exempelvis antal separationer, antal barn, födelsetal och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procent-satserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Antal barn inom underhållsstödet

Antalet barn som det lämnas underhållsstöd för har under de senaste 15 åren minskat trots att antal barn i befolkningen har ökat under samma tid. Minskningen av antal barn med underhållsstöd kan huvudsakligen förklaras av de låga födelsetalen i början av 2000-talet. De årskullar som kommit in i systemet har varit mindre än de årskullar som har lämnat systemet med anledning av att de har uppnått en för hög ålder.

Ytterligare en orsak till att det har blivit färre barn i systemet är att särlevande föräldrar i större omfattning reglerar underhållet själva utanför underhållsstödssystemet. I praktiken kan detta ofta förklaras av att barn till särlevande föräldrar i allt större utsträckning bor växelvis och att underhållet då regleras genom att respektive förälder ansvarar för de kostnader som uppstår när föräldern har barnet hos sig.

Reformer inom underhållsstödet

Regeringen har föreslagit (prop. 2016/17:216) att underhållsstödet ska åldersdifferentieras genom att höja beloppet för barn som 15 år eller äldre med 150 kronor till 1 723 kronor per månad. För att mildra effekten av ett högre betalningsbelopp för den bidragsskyldiga föräldern höjs även grundavdraget som den bidragsskyldiga föräldern får förbehålla sig för egna levnadsomkostnader från 100 000 kronor till 120 000 kronor per år.

De nya bestämmelserna ska enligt förslaget träda ikraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2018. Till anslaget beräknas 250 miljoner kronor föras för 2018 och därefter årligen 230 miljoner kronor från 2019.

Höjningen påverkar dels utbetalningarna, dels det betalningsbelopp som ska betalas tillbaka till staten. En del bidragsskyldiga föräldrar debiteras redan i dag maximalt utifrån sina ekonomiska förutsättningar. Om utbetalningarna ökar samtidigt som det debiterade beloppet förblir konstant eller lägre får det en ökad anslagseffekt.

Regeringen avser också att ytterligare höja underhållsstödets nivåer för att dessa ska anpassas till de faktiska kostnaderna som hushållet har för ett barn (se avsnitt 3.6 Politikens inriktning). Regeringen avser mot bakgrund av detta att under 2018 återkomma med förslag om att höja underhållsstödet för äldre barn. Förslaget innebär ökade kostnader

för anslaget för underhållsstöd under 2018 och därefter.

Regeringen avser vidare att föreslå att underhållsstöd från och med den 1 mars 2018 endast kan lämnas som fullt underhållsstöd och som utfyllnadsbidrag. Underhållsstöd vid växelvis boende avskaffas därmed och det införs i stället ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis. För att minska de negativa effekterna för föräldrar som förlorar på den nya reformen föreslås vissa övergångslösningar. Från och med år 2021 kan underhållsstöd vid växelvis boende inte längre lämnas.

Den föreslagna förändringen medför en nivåminskning av anslaget i takt med att kostnaden för övergångslösningen minskar. Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas minska med 67 miljoner kronor för 2018, 144 miljoner kronor för 2019 och med 217 miljoner kronor för 2020.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Underhållsstöd

<i>Tusental kronor</i>			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 690 000	2 690 000	2 690 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	311 000	345 000	275 000
Varav BP18	65 000	119 000	49 000
Varav			
Administrativa kostnader för reformer inom underhållsstöd och bostadsbidrag	-3 000	-10 000	-10 000
Höjt underhållsstöd	135 000	273 000	276 000
Växelvis boende	-67 000	-144 000	-217 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	-139 150	-141 958	-153 980
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 861 850	2 893 042	2 811 020

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 861 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 893 042 000 kronor respektive 2 811 020 000 kronor.

3.8.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	11 040		18 744
2017	Anslag	32 284 ¹	Utgifts- prognos	15 849
2018	Förslag	23 284		
2019	Beräknat	23 284		
2020	Beräknat	23 284		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Regeringens överväganden

Utgiftsutvecklingen för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption förmedlad av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Bidragets nivå ligger på 75 000 kronor per adoption. Under 2016 kom 259 barn till Sverige genom adoption. Under samma år beviljades 276 adoptionsbidrag.

Antalet barn som kommer till Sverige från andra länder genom adoption fortsätter att minska. Under 2016 minskade antalet med 23 procent jämfört med föregående år. För att ge en bild av utvecklingen kan anges att det under 2007–2011 kom i genomsnitt 647 barn per år och under 2012–2016 endast 349.

Det minskande antalet barn som adopteras till Sverige leder också till färre ansökningar om adoptionsbidrag. Därför föreslår regeringen att anslagsnivån sänks med 12 miljoner kronor från och med 2018.

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	32 284	32 284	32 284
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-9 000	-9 000	-9 000
Varav BP18	-12 000	-12 000	-12 000
Varav			
Minskande antal internationella adoptioner	-12 000	-12 000	-12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	23 284	23 284	23 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 23 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 284 000 kronor respektive 23 284 000 kronor.

3.8.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	910 415		102 816
2017	Anslag	1 048 000 ¹	Utgifts- prognos	932 300
2018	Förslag	977 800		
2019	Beräknat	1 012 400		
2020	Beräknat	1 042 100		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Barnpensionen är grundad på den avlidna föräldrarnas inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. År 2016 fick ca 21 300 barn barnpension och ca 11 400 barn fick efterlevandestöd. Antalet barn med barnpension eller efterlevandestöd har minskat under ett antal år. Sedan 2014 har antalet barn med efterlevandestöd ökat men ökningstakten var något lägre 2016 än 2015.

Barn under 18 år som har invandrat till Sverige och vars ena eller båda föräldrar har avlidit kan få efterlevandestöd. Med anledning av den ökade migrationen till Sverige har antalet ansökningar ökat sedan 2012.

Antalet asylsökande barn 2016 var dock färre än 2015. Enligt Migrationsverkets prognoser kommer nivåerna av antalet asylsökande barn, med eller utan vårdnadshavare, att vara relativt låga även kommande år. Eftersom efterlevandestöd kan beviljas först när barnet har fått uppehållstillstånd, beräknas kostnaden öka under perioden, trots att antalet asylsökande barn samtidigt förväntas minska.

Beviljandegraden, andelen ärenden som beviljas ersättning, ökade samtidigt betydligt under 2014 och 2015 till följd av ändrad praxis, för att sedan minska under 2016.

Sammantaget är det att flera osäkra faktorer som påverkar utvecklingen av kostnaderna för efterlevandestödet.

Antalet barnpensioner beräknas öka från och med 2017. Antalsutvecklingen påverkas bl.a. av antalet barn i tonåren vilka beräknas öka.

Regeringen avser att återkomma med förslag om begränsad retroaktivitet för efterlevandestöd som beräknas innebära en besparing på anslaget från och med 2018.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 048 000	1 048 000	1 048 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-15 000	-28 000	-23 000
Varav BP18	-15 000	-28 000	-23 000
Varav			
Begränsad retroaktivitet efterlevandestöd	-15 000	-28 000	-23 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-200	48 900	85 300
Volymmer	-55 000	-56 500	-68 200
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	977 800	1 012 400	1 042 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 977 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 012 400 000 kronor respektive 1 042 100 000 kronor.

3.8.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	3 759 881		
2017	Anslag	4 069 900 ¹		4 055 409
2018	Förslag	4 264 510²		
2019	Beräknat	4 568 102		
2020	Beräknat	4 863 193		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 386 670 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 215 som uppgick till 2 768 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Anslaget får användas för utgifter för ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas av andelen barn som det betalas vårdbidrag för, storleken på vårdbidraget samt antalet barn i åldersgruppen 0–19 år. Antalet barn som föräldrar får vårdbidrag för har fortsatt att öka och 2016 var anslagsbelastningen ca 3,43 miljarder kronor, vilket var 71 miljoner kronor högre än anslagsbeloppet.

Antalet nybeviljade vårdbidrag har ökat stadigt sedan 2010 och den utvecklingen antas fortsätta under prognosperioden fram till 2020. Detta beror på att vårdbidrag antas komma att fortsätta att bli vanligare bland barn i åldern 10–19 år samtidigt som antalet barn i samma ålder ökar.

Antagandet grundar sig på tidigare års ökning av antalet barn med psykiska diagnoser i den åldersgruppen. Psykiska sjukdomar och syndrom är den största diagnosgruppen och antalet barn som beviljats vårdbidrag inom psykiska sjukdomar och syndrom ökar.

Tabell 3.19 Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2016, prognos 2017-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal vårdbidrag	55 007	58 579	62 090	65 778	69 557

De senaste åren har antalet utbetalningar av hela vårdbidrag minskat. För övriga nivåer har antalet inte förändrats nämnvärt. Den vanligaste nivån är en fjärdedels vårdbidrag med 38 procent av det totala antalet. En dryg femtedel av de föräldrar som får vårdbidrag, får det för mer än ett barn.

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	4 069 900	4 069 900	4 069 900
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	124 662	225 142	335 050
Volym	69 948	273 060	458 243
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 264 510	4 568 102	4 863 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 264 510 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Vårdbidrag för funktionshindrade barn* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 568 102 000 kronor respektive 4 863 193 000 kronor.

3.8.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

År	Utfall	7 237 862	Anslags-sparande	
2016	Utfall	7 237 862	Anslags-sparande	
2017	Anslag	7 467 700 ¹	Utgifts-prognos	7 467 700
2018	Förslag	7 366 900²		
2019	Beräknat	7 709 500		
2020	Beräknat	8 005 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 7 366 900 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2015 som uppgick till -19 205 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Under 2016 fick knappt 375 000 föräldrar pensionsrätt för barnår. För föräldrar till barn i åldern 0–4 år fastställs det pensionsgrundande belopp som är det förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Den statliga ålderspensionsavgiften består av två delar: preliminär avgift som baseras på den beräknade pensionsrätten för barnår och ett regleringsbelopp som täcker avvikelserna mellan det preliminära belopp som tagits ut och faktisk avgift. Regleringen äger rum tre år efter det att det preliminära beloppet tas ut. Under budgetåret 2016 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 7,24 miljarder kronor, en ökning med 5 procent jämfört med 2015. Ökningen beror bl.a. på löneökningar och att antal födda barn har ökat. Utgifterna för anslaget styrs av inkomstbasbeloppets utveckling, timlöneutvecklingen och ränteutvecklingen.

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 467 700	7 467 700	7 467 700
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 925	46 386	102 013
Volymer	-102 725	195 414	436 087
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 366 900	7 709 500	8 005 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 366 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 709 500 000 kronor respektive 8 005 800 000 kronor.

3.8.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2016	Utfall	4 662 358	Anslags-sparande	272 467
2017	Anslag	5 140 000 ¹	Utgifts-prognos	4 760 725
2018	Förslag	4 526 437		
2019	Beräknat	4 661 988		
2020	Beräknat	4 750 575		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, ett särskilt bidrag för hemmavarande barn och ett umgängesbidrag. Det särskilda bidraget för hemmavarande barn varierar med antalet barn. Sedan 2014 är bidraget 1 500 kronor per månad för ett barn, 2 000 kronor per månad för två barn och 2 650 kronor per månad för tre eller fler barn. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard.

Anslagsbelastningen för 2016 blev 4,66 miljarder kronor, vilket var 375 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet. För 2017 beräknas anslagsbelastningen bli 4,76 miljarder kronor vilket är 379 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet.

Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar kostnaderna. Även demografiska förändringar påverkar kostnadsbildningen, t.ex. ökat antal födda barn och ökat antal barnfamiljer som får uppehållstillstånd i Sverige.

Antalet hushåll med bostadsbidrag minskar

De hushåll som i dag får bostadsbidrag är främst barnfamiljer, särskilt ensamstående med barn. I december 2016 var 81 procent av hushållen som mottog bostadsbidrag barnhushåll. Av barnhushållen med bostadsbidrag var 72 procent ensamstående föräldrar med barn.

Det finns en underliggande trend med ett minskat antal barnhushåll med bostadsbidrag samtidigt som det genomsnittliga bostadsbidraget per månad ökar. Detta förklaras delvis av att de hushåll som finns kvar i systemet är de med lägst inkomst i förhållande till sin försörjningsbörda. År 2016 mottog i genomsnitt ca 179 000 hushåll bostadsbidrag vilket innebar en minskning av antalet hushåll från föregående år. Bostadsbidrag lämnades till ca 146 000 barnhushåll och ca 33 000 ungdomshushåll. Minskningen av antal hushåll med bostadsbidrag förväntas fortsätta även under 2017. Under perioden 2018–2020 förväntas antalet barnhushåll minska samtidigt som utgifterna ökar årligt på grund av att kostnaden per bidrag förväntas öka. Medelbeloppet under 2016 för bostadsbidrag var 2 464 kronor i månaden för barnhushåll och 846 kronor i månaden för unga hushåll.

Många får betala tillbaka bostadsbidrag

Bostadsbidraget är preliminärt vid utbetalningen och baseras på uppskattade årsinkomster. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand på grundval av beslut om slutlig skatt för varje kalenderår. Den som hade lägre inkomster än vad som preliminärt uppskattades får en tilläggsutbetalning med ränta. Den som hade högre inkomster än vad som preliminärt uppskattades får betala tillbaka det belopp som har betalats ut för mycket plus en avgift.

Resultatet för inkomstavstämningen 2017, som avser bidragsåret 2015, visar att en majoritet av hushållen, ca 51 procent, har fått preliminärt bostadsbidrag med korrekt belopp, varför återbetalning eller tilläggsutbetalning inte är aktuell i dessa fall. Vidare visar avstämningen mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag att ca 36 procent av hushållen under bidragsåret har fått ett för högt bidrag och tillsammans ska ca 89 000 hushåll återbetala ca 677 miljoner kronor. Av hushållen har 14 procent fått ett för lågt bidrag utbetalt under bidragsåret och ska tillsammans få ytterligare 163 miljoner kronor.

Reformer inom bostadsbidraget

Regeringen lämnar förslag om förstärkningar av bostadsbidraget som lämnas till barnfamiljer genom att införa ett nytt särskilt bidrag för barn som bor växelvis, höjt umgängesbidrag till föräldrar med tidvis boende barn samt höjda inkomstgränser under en fyraårsperiod.

Det nya bidraget för barn som bor växelvis är tänkt att vara inkomstprövat och beroende av antal barn i hushållet.

Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas öka med 59 miljoner kronor för 2018, 135 miljoner kronor för 2019 och med 207 miljoner kronor för 2020.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bostadsbidrag

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 140 000	5 140 000	5 140 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	49 000	135 000	207 000
Varav BP18	49 000	135 000	207 000
Varav			
Administrativa kostnader för reformer inom underhållsstöd och bostadsbidrag	-10 000		
Växelvis boende	59 000	135 000	207 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	28 595	-87 415	-428 940
Volymer	-691 158	-525 597	-167 485
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 526 437	4 661 988	4 750 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 526 437 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 661 988 000 kronor respektive 4 750 575 000 kronor.